

Леонтій ВОЙТОВИЧ

ЛЬВІВ – СТОЛИЦЯ КОРОЛІВСТВА РУСІ

Дослідження присвячене періоду, коли Львів був столицею королівства Русі. В історіографії прийнято називати державу Романовичів Галицько-Волинським князівством, а латиномовні джерела після коронації Данила Романовича називають її *королівством Русі*. Обґрунтовано версію, що Львів став столицею королівства Русі у 1270 р., коли Лев Данилович після смерті Василька Романовича і Шварна Даниловича об'єднав всі удільні князівства під своєю владою. Львів, розташований в центрі королівства на перехрещенні міжнародних комунікацій, найкраще підходив для столиці, про що свідчить низка джерел. Окремо проаналізовано роль чорноморського улусбека Ногая і золотоординського правителя Тула-Буги в історії королівства Русі і його столиці Львова. Велику увагу приділено спростуванню стереотипів щодо Казимирівської легенди про приєднання королівства Русі до Польщі у 1340 р. як законної спадщини за заповітом Болеслава-Юрія Тройденевича. Прослідковано перипетії боротьби за спадщину Романовичів між Любартом-Дмитром Гедиміновичем, польським королем Казимиром III і угорським королем Людовиком Анжуйським за участі Золотої Орди і литовських князів. Звернено увагу на особливості продовження цієї боротьби, роль Володислава Опольського, Сцібора зі Сціборжиць, королів Марії і Ядвіги Анжуйських та їхніх мужів Сигізмунда Люксембурга та Владислава Ягайла. Прийнято висновок, що до 1434 р. королівство Русі залишалося окремою державою, частини якої, періодично зберігаючи свій статус, перебували в унійних стосунках з Польським та Угорським королівствами. У 1270–1434 рр. столицею цієї держави залишався Львів.

Ключові слова: Львів, королівство Русі, Галицько-Волинська держава, Лев Данилович, Любарт-Дмитро Гедимінович, Казимир III, Володислав Опольський, Сцібор зі Сціборжиць, Владислав Ягайло, Сигізмунд Люксембург.

Певне відродження інтересу до ранньої історії Львова¹ дало змогу відмовитися від давніх стереотипів, які сприймали і частково сприймають дотепер як незаперечну

¹ *Шишка О.* Історія Княжого Львова. Історико-бібліографічний огляд // Вузівська бібліотека: історія, теорія, досвід роботи. – Львів, 1993. – С. 25–36; *Його ж.* Історіографія Старого Львова // Євпан-зілля. – Львів, 1993. – № 7. – С. 9–13; *Janeczek A.* Studia nad początkami Lwowa: balans osiągnięć i potrzeb badawczych // Rocznik Lwowski 1993–1994. – Lwów, 1994. – S. 6–36; *Петегирич В.* Село над Полтвою – попередник Львова // Історія Львова / ред. Я. Ісаєвич. – Львів, 2006. – Т. 1 (1256–1772). – С. 34–38; *Книш Я.* Заснування міста // Там само. – С. 53–56; *Терський С.* Поселенська структура-агломерація ранньосередньовічного Львова: зауваження до системного вивчення // Княжа доба: історія і культура. – Львів, 2017. – Вип. 11. – С. 9–14; *Лазурко О., Шніцар М.* Матеріали Княжої доби в історичній частині Львова // Там само. – С. 15–22; *Александрович В.* Початки біографії князя Лева

істину, зокрема, версію про заснування Львова королем Данилом Романовичем² чи

Даниловича та початковий період історії Львова // Там само. – С. 23–51; *Войтович Л.* Львів у XIII столітті: Нова спроба подолання старих стереотипів // Там само. – С. 51–74.

- ² Цікаво, що немає жодного джерела ні раннього ні пізнього, яке би підтвердило здогад, що місто було засноване королем Данилом Романовичем. Галицько-Волинський літопис кілька разів підтверджує, що король Данило заснував Холм, повідомляє про заснування Угровеська (Угровська). Можна ще говорити про Данилів. Але це достатньо інформативне джерело, яке на кожному кроці грішить аполегетикою Данила та Василька Романовичів, ніде навіть не пов'язує Львів з іменем короля Данила. І всі інші джерела теж. Про заснування Львова князем Левом Даниловичем свідчать білорусько-литовські літописи XIV–XV ст. (див.: *Летопись Археологического общества // Полное собрание русских летописей.* – Москва, 1980. – Т. 35. – С. 94; *Летопись Рачинского // Там же.* – С. 150; *Ольшевская летопись // Там же.* – С. 178; *Румянцевская летопись // Там же.* – С. 198; *Еврейновская летопись // Там же.* – С. 219); німецький вчений-гуманіст Себастьян Мюнстер (1489–1552) (*Münster S. Cosmographie oder Länder, Herrschaften, Fürsten.* – Bazel, 1541. – S. 1029–1030); польські хроністи Мартин Кромер (1512–1589) (*Cromer M. De origine et rebus gestis Polonorum libri XXX.* – Basileae, 1555. – P. 247); Олександр Гвагнін (Гваньїні) (1534–1614) (*Gwagnini A. Sarmatiae Europaeae descriptio.* – Cracoviae, 1578. – Fol. 71; *Гваньїні Олександр.* Хроніка Європейської Сарматії / [упоряд. та пер. з польської о. Ю. Мицика]. – Київ, 2007. – С. 406); Бартош Папроцький (1543–1614) (*Paprocki B. Gniazdo snoty, zkad herby rycerstwa slawnego Krolestwa Polskiego, Wielkiego Ksieinstwa Litewskiego, Ruskiego, Pruskiego, Mazowieckiego, Zmudskiego, i innych panstw do tego krolestwa nalezacych, ksiazat, i panow, poczatek swoy maia.* – Krakow, 1578. – S. 1221); Мацей Стрийковський (бл. 1547–1582) (*Strykowski M. Kronika Polska, Litewska, zmudzka i wszyskiej Rusi.* Warszawa, 1846. – Т. 1. – S. 306; *Стрийковський М.* Літопис польський, литовський, жмудський і всієї Русі / [пер. Р. Івасіва]. – Львів, 2011. – С. 384); німецький мандрівник Мартин Груневег (1562 – після 1606) (*Grunevet J.* Найдавніший історичний опис Львова // Жовтень (Львів). – 1980. – № 10. – С. 111); львівський райця Йоган Альнпек (+ 1636) (*Alnpekius J. Topographia civitatis Leopolitanae // Rachwał S. Jan Alnpek I jego "opis miasta Lwowa" z poczatku XVII w.* – Lwów, 1930. – S. 10); польський дослідник-геральдик Симеон Окольський (1580–1653) (*Okolski S. Russia florida rossis et filiis.* – Leopoli, 1646. – P. 70–71); львівський райця і хроніст Бартоломей Зіморович (1597–1680) (*Zimorowicz J. B. Opera quibus res gestae urbis Leopolis illustrantur.* – Leopoli, 1899. – P. 41) та автори Скарги львівської католицької общини королівському придворному суду з кінця 1590-х рр. (Центральний державний історичний архів України, м. Львів. – Ф. 129. – Оп. 1. – Спр. 1727. – Л. 1. Опубл.: *Дашкевич Я. Р.* Древняя Русь и Армения в общественно-политических связях XI–XIII вв. (Источники использования темы) // Древнейшие государства на территории СССР. 1982 г. – Москва, 1984. – С. 195). Майже до середини XIX ст. ніхто у Львові не сумнівався, що засновник міста – князь Лев Данилович. У міській Ратуші висів його портрет. Коли він з часом сильно потемнів, Лука Долинський (1750–1824) наприкінці XVIII ст. створив новий, використовуючи старий як зразок. Схоже, що напис на портреті теж був перенесений з попереднього: “Leo Princeps Russiae Fundator Urbis Leopolis” “Лев володар Русі засновник міста Львова” (лат.). На цьому портреті князь зображений у лицарських обладунках та королівській короні. Це відповідає титулуванню Лева Даниловича у латиномовних хроніках. На Галицькій брамі Львова був латинський напис: “Князь Лев поклав мені підвалини. Нащадки дали ім'я Леонтополіс”. Вперше версію про заснування міста королем Данилом без жодних доказів висунув російський історик Микола Карамзін (1766–1826), зауваживши у примітці, що Лев Данилович переніс столицю до Львова, заснованого ще за його батька (*Карамзин Н.М.* История государства Рос-

виникнення міста щонайменше в XI ст. Сьогодні можна стверджувати, що Львів був заснований перемишльсько-белзьким князем Левом Даниловичем між 1245 р., коли після битви під Ярославом Белзьке князівство перейшло до нього, та 1256 р., коли місто вперше згадується в джерелах³.

Не тільки російські та частина польських істориків, але й українські дослідники вперто не помічають, що в джерелах, насамперед латиномовних, Галицько-Волинська держава носить назву *Королівство Русі* і саме від неї походять пізніші назви Галицької частини королівства *Руська земля* і *Руське воєводство*. В історичних дослідженнях використання цієї назви цілком правомірне, оскільки «Галицько-Волинська держава» є тільки історіографічним терміном, який не відображено у джерелах⁴. Можна погодитися, що Галицько-Волинська держава мала унійний характер, тобто були об'єднані однією династією Волинська і Галицька землі⁵, які утворили Королівство Русі.

Львів, заснований на межі Перемишльського і Белзького князівств (але з боку останнього, бо р. Полтва є притокою Західного Бугу), з погляду розташування, добре надавався на столицю Королівства Русі. Белзьке князівство було частиною Волинської землі, а природна межа між обома землями – вододіл між басейнами Дністра і Західного Бугу та Прип'яті. Белзький князь Всеволод Олександрович, посланий у

сійського. Примечания.– Москва, 1988. – Кн. 1. – Т. 4. – Стб. 36.). Жодних доказів цієї версії наступні дослідники не подали.

³ *Войтович Л.* Де була столиця Лева Даниловича? (Джерелознавчий аспект проблеми) // До джерел. Збірник наукових праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя. – Київ; Львів, 2004. – Т. 1. – С. 712–720; *Його ж.* Загадки ранньої історії Львова // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2008. – Т. 16. Ювілейний збірник на пошану Івана Патера. – С. 42–51; *Його ж.* Король Данило Романович: політик і полководець // Доба короля Данила в науці, мистецтві, літературі. – Львів, 2008. – С. 96–97; *Його ж.* Князь Лев Данилович. – Львів, 2012. – С. 37–41; *Його ж.* Лев Данилович, князь галицько-волинський (бл. 1225 – бл. 1301). – Львів, 2014. – С. 54–62; *Його ж.* Львів у XIII столітті: Нова спроба подолання старих стереотипів // Княжа доба: історія і культура. – Львів, 2017. – Вип. 11. – С. 51–74.

⁴ *Войнар М. М.* Корона Данила в правно-політичній структурі Сходу // *Analecta ordinis S. Basilii Magni.* – Vol. 2 (8). – Fasc. 1-2. – Romae, 1954. – С. 105–118; *Камінський І.* Корона Данила в правно-політичній структурі Заходу // *Ibid.* – С. 119–125; *Ждан М.* До питання про залежність Галицько-Волинської Русі від Золотої Орди // *Український історик.* – 1967. – Ч. 1-2; 1968. – Ч. 1-4; *Дашкевич Я.* Проблема державності на Галицько-Волинських землях (кінець X – середина XIV ст.) // Король Данило Романович і його місце в українській історії. – Львів, 2003. – С. 8–23; *Войтович Л.* Королівство Русі: реальність і міфи // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2003. – Вип. 7. – 63–71; *Його ж.* Королівство Русі: факти і міфи // Дрогичинь 1253. – Івано-Франківськ, 2008. – С. 4–17; *Його ж.* Заключительний етап боротьби за “королівство Русі”. // *Вестник Удмуртского университета. Серия. История и филология.* – Ижевск, 2012. – Вып. 3. – С. 10–15; *Головка О. Б.* Корона Данила Галицького. Волинь і Галичина в державно-політичному розвитку Центрально-Східної Європи раннього та класичного середньовіччя. – Київ, 2006. – С. 42–223, 307–402.

⁵ *Тенговський Я.* Обставини вступу князя Болеслава-Юрія Тройденевича на галицько-волинський престіл (Невідомі руські документи з XIV століття) // *Записки НТШ.* – Львів, 2010. – Т. 260. Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. – Кн. 1. – С. 45–56.

1244 р. на допомогу Леву Даниловичу, покинув галицьке військо на р. Січниця під Вишнею, чим спричинився до його поразки. Як зазначив літописець, белзький князь “Всеволод не поміг їм, і повернув коня свого на втечу”⁶. Батько белзького князя Олександр Всеволодович постійно перебував у стані противників Данила Романовича. Напевно, і син підтримував стосунки з претендентом Ростиславом Михайловичем. Правда, у битві під Ярославом 17 серпня 1245 р. дружина Всеволода Олександровича була у складі Великого полку, яким командував сам князь Данило Романович⁷. Але далі згадок про Всеволода Олександровича немає, і доля його невідома. Можливо, він загинув після битви під Ярославом або розділив долю батька і помер в ув’язненні чи вигнанні. Його сестру Анастасію бл. 1245 р. видали заміж за сандомирського князя Болеслава І⁸. Шлюб влаштував Данило Романович. Інша сестра белзького князя вийшла за польського магната Петра з Кракова⁹, напевно, уже під час еміграції (якщо це не був її другий шлюб). Щоправда, Гремиславу, дочку Всеволода Олександровича, видали за опольського князя Болеслава¹⁰. Цей шлюб був наслідком політичної угоди Лева Даниловича з опольськими князями та чехами. Вже сам його факт дає змогу трактувати Лева Даниловича як законного спадкоємця Всеволода Олександровича й опікуна його дітей. Те, що Белзьке князівство відійшло до Лева Даниловича, поза всіма сумнівами¹¹. Пізніше він надав це князівство своєму синові Юрію¹². Найбільш правдоподібно, що передача князівства відбулася у другій половині 1245 р. після битви під Ярославом. Дуже вірогідно, що саме тоді і виник задум заснування міста на межі цих двох князівств посередині володінь Лева Даниловича.

Столичний статус міста підтверджується тим, що саме тут зберігали коронаційні регалії, вивезені польським королем Казимиром III у квітні 1340 р.¹³ За Яном Длугошем (1415–1480), король захопив і вивіз зі Львова два золоті хрести з великими частками дерева господнього хреста, дві корони величезної вартості, оздоблені дорогоцінним камінням і перлами, а також мантиї і розкішний трон¹⁴. Один візантійський хрест-релікварій василевса Мануїла I Комнина з часткою дерева господнього хреста, очевидно, привезений матір’ю короля Данила, вцілів. Його зберігають в Соборі Паризької Богоматері, куди він потрапив з абатства Сент-Жермен-дес-Прес (Saint-Germain-des-Prés) як вклад 1684 р., згідно з тестаментом Анни Гонзаги де Клеве, герцогині Мантуї і Монферрату, рідної сестри Марії Людовіки Гонзаги, дружини

⁶ “Всевольдъ не поможе имъ и навороти конь свои на бѣгъ” (Ипатьевская летопись // Полное собрание русских летописей. – Москва, 2001. – Т. 2. – Стб. 797).

⁷ “и Всеволодъ Олександрови” (Ипатьевская летопись. – Стб. 803).

⁸ *Войтович Л.* Княжа доба на Русі: Портрети еліти. – Біла Церква, 2006. – С. 503.

⁹ *Baumgarten N.* Généaloges et mariages occidentaux des Rurikides Russes du X-e au XIII-e siècle. // *Orientalia Christiana.* – Roma, 1935. – № 35. – P. 58.

¹⁰ *Ibid.* – P. 58–59.

¹¹ Ипатьевская летопись. – Стб. 913.

¹² Там же. – Стб. 911.

¹³ *Rocznik Traski // Monumenta Poloniae Historica.* – Lwów, 1872. – Т. 2. – P. 860–861.

¹⁴ *Joannis Dlugosii seu Longini canonici cracoviensis historiae Poloniae.* – Cracoviae, 1876. – Libri 12. – P. 196–197.

польських королів Владислава IV та Яна Казимира. Немає сумніву, що цей хрест з часів Казимира III був у коронному скарбі¹⁵.

Ще одним підтвердженням столичного статусу Львова слугують кондаки львівської вірменської громади католікоса Месропа I від 25 червня 1364 р., де місто названо “найблагословеннішою і величною уславленою матір’ю міст, яку охороняє Бог” (вірм. *майракалак – столиця*, мати міст); католікоса Костандіна V Сісеці від 15 січня 1374 р., де Львів знову названо “матір’ю міст, яку охороняє Бог”; католікоса Теодороса II від 2 квітня 1383 р., де Львів іменується “благословенна, що охороняється Богом, славна і відома королівська і християнська матір міст Львів”, та того ж Теодороса II від 13 серпня 1388 р., де про Львів говориться, як про “найблагословеннішу, що охороняється Богом, столицю, славну матір міст християнських королів”¹⁶.

Можливо, що Львів відразу після заснування розглядали як майбутню столицю володінь Лева Даниловича. На 1256 р. місто вже існувало і мало укріплення на Замковій горі. Не випадково у 1259 р. емір Бурундай, посланий золотоординським правителем Берке повернути залежність від Орди галицьких і волинських земель, поставив вимогу зруйнувати укріплення Львова поряд з укріпленнями таких потужних фортець, як Данилів, Кременець та Луцьк¹⁷.

Після невдалої війни з монголами у 1259–1260 рр. Лев Данилович став галицьким князем, зберігаючи перемишльське і белзьке князівства, але одночасно васалом володаря Чорноморського улусу оглана (царевича) Ногая¹⁸. Повернення з еміграції короля Данила у 1262 р. призвело до суперництва з братом Шварном. Але у 1269 р. по смерті дядька Василька Романовича і брата Шварна Даниловича, спираючись на підтримку тестя угорського короля Белу IV та улусбека Ногая, Лев Данилович став сюзереном всього королівства Русі. І у 1270 р. княжий двір перебрався до Львова, який опинився в центрі його володінь. Йоган Альнпек¹⁹ та Бартоломей Зіморович²⁰ вважали, що тоді Лев Данилович і заснував місто. За версією Ігоря Мицька, *творцями* цієї дати були львівські домініканці, які у XVI ст. виготовили грамоту про дар князя Лева Даниловича для них – чудотворну ікону Богородиці (*дана ця грамота у Львові, року другого по збудуванню міста, в понеділок 5 серпня року від створення*

¹⁵ *Dąbrowska-Zawadzka E.* Królów polskich relikwiarz koronacyjny Krzyża Świętego // *Kultura średniowieczna i staropolska. Studia ofiarowane Aleksandrowi Gieysztorowi w pięćdziesięciolecie pracy naukowej.* – Warszawa, 1991. – S. 67–86.

¹⁶ *Дашкевич Я.* Давній Львів у вірменських та вірмено-кипчацьких джерелах // *Україна в минулому.* – Київ; Львів, 1992. – Вип. 1. – С. 7–13.

¹⁷ “Левъ розмета Даниловъ и Стожекъ, ѿтолѣ же пославъ Львовъ розмѣта, а Василко пославъ Кремльчъ розмета и Лоуческъ” (Ипатьевская летопись. – Стб. 849).

¹⁸ *Войтович Л.* Війна з монголами на Волині у 1258–1260 роках // *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки.* – Луцьк, 2010. – № 22. – С. 9–13; *Його ж.* Галицько-Волинське князівство і монгольські улуси у XIII столітті // *Наукові зошити Історичного факультету Львівського університету.* – Львів, 2010. – Вип. 11. – С. 151–170.

¹⁹ *Rachwał S.* Jan Alnpek i jego “Opis miasta Lwowa” z początku XVII wieku. – Lwów, 1930. – S. 10.

²⁰ *Зіморович Б.* Потрійний Львів. Leopolis Triplex. – 2-ге вид. випр. та доп. / [пер. Н. Царьової, комент. І. Мицька]. – Львів, 2002. – С. 51.

світу 6678)²¹. Можливо, львівські домініканці мали відомості про дату відбудови міських укріплень і переїзд двору, який міг збігатися з дозволом і на їхнє розміщення в місті. Схоже, що наново збудований “замок з брил, там же виламаних”, який князь “загорожами та міцними частоколами оточив” і в якому “поскладав княжі клейноти, скарб, трофеї, арсенал, і сам, почуваючись на цій верхівці безпечнішим, заложив тут столицю свою князівську”, був ще не закінчений і не сподобався княжій родині. “Врешті князь перебув лише зиму в цьому замку і через невідгідне помешкання, що постійно обдувалося жорстоким північним вітром, також і через незручність підйому... недалеко у заболоченій місцевості поставив другий замок, більш пристосований для житла і оборони, а вищий призначив для надійного сховища від приїжджих чужинців скарбів, що там зберігаються на випадок війни, і дружина з вартою вдень і вночі без сну охороняли”²². Цей Низький замок на березі Полтви і став княжою резиденцією²³.

Перебування у Львові двору князя Лева Даниловича підтверджує цікаве і багате джерело “Житіє святої Кінги”²⁴. Рідна сестра Констанції, дружини Лева Даниловича – Кунегунда (Кінга) (1234–1292) була з дитинства призначена стати черницею, але політичні обставини змусили її вийти заміж. Польські хроністи Ян Длугош, Мартин Кромер, Мартин Бельський, Владислав Хмельовський писали про “шлюб чистоти” Кунегунди з краківським князем Болеславом Сором’язливим, які дотримали обітниці і зберегли дівочу чистоту Кінги. По смерті мужа у 1279 р. Кінга підтримала претензії свояка Лева Даниловича на краківський престол, а після його невдачі – пішла в монастир кларисок у Сончі, якому офірувала подаровані їй землі. У монастирі вона стала аскеткою. Тут було написано її житіє близько 1320 р. на підставі свідчень сучасників княгині²⁵. У 1684 р. княгиню Кінгу беатифікувала католицька церква. За свідченням Житія, Констанція, дружина Лева, перебуваючи під впливом сестри, виявляла милосердя до знедолених і немічних у своєму дворі у Львові²⁶. Одна з доньок Лева Даниловича та Констанції – Святослава – під впливом тітки Кінги прийняла чернецтво у монастирі кларисок у Старому Сончі²⁷. Там вона і померла у 1302 р.²⁸ Взимку 1287–1288 рр. під час походу хана Тула-Буги саме в цьому монастирі Констанція

²¹ *Зіморевич Б.* Потрійний Львів. Leopoldis Triplex... – С. 198.

²² Там само. – С. 54–55.

²³ *Markowski F.* Nizki zamek we Lwowie // *Kwartalnik architektury i urbanistyki.* – Warszawa, 1972. – Т. 17, з. 3. – С. 177–208; *Могутич Р.* Низький замок у Львові. До питання реконструкції первісного виду // *Укразахідпроектреставрація. Вісник.* – Львів, 2000. – Ч. 11. – С. 49–58.

²⁴ *Войтович Л.* Де була столиця Лева Даниловича? – С. 712–720.

²⁵ *Zaleski St.* Kinga i jej klasztor starosądecki. – Lwów, 1882. – С. 6, 68; *Vita et miracula sanctae Kingae ducissae Cracoviensis* / [ed. W. Kętrzyński] // *Monumenta Poloniae Historica.* – Lwów, 1884. – Т. 4. – Р. 669–676; *Witkowska M. H.* Vita Sanctae Kyngae Ducissae Cracoviensis jako źródło hagiograficzne // *Roczniki Humanistyczne.* – 1962. – С. 51–61, 68, 92; *Войтович Л.* Де була столиця Лева Даниловича?... – С. 714–719.

²⁶ *Vita et miracula sanctae Kingae ducissae Cracoviensis.* – Р. 684, 716.

²⁷ *Cecylian Niezgoda.* Błogosławiona Salomea Piastówna. – Kraków, 1996. – С. 223.

²⁸ *Линниченко И.* Известия о взаимоотношении России и Польши // *Записки ун-та св. Владимира.* – Киев, 1882. – Т. 9. – С. 223; *Dąbrowski D.* Rodowód Romanowiczów książąt halicko-wołyńskich. – Poznań; Wrocław, 2002. – С. 226–230.

переховувалась разом з Кунегундою²⁹. Навчала черниць багатоголосого співу³⁰. Свого часу Кінга теж перейняла ідеали вічної дівочої цноти від своєї тітки – галицької королеви Саломеї, яка була дружиною галицького короля Калмана і померла у заснованому для неї братом Болеславом Сором'язливим монастирі кларисок у Завихвості. Дівоча чистота та праведне чернече життя взагалі були характерними для родини Бели IV. Анна Белівна (дружина суперника Данила Романовича в боротьбі за галицький престол чернігівського князя Ростислава Михайловича) свою старшу дочку Маргариту посвятила в монастир у чотирирічному віці, а у двадцять вісім років дівчина стала абатисою в монастирі кларисок³¹. Зважаючи на те, що Житіє Кінги заслуговує великої довіри як автентичне джерело, близьке за часом виникнення до описуваних подій, маємо підстави стверджувати, що принаймні в останній чверті XIII ст. Львів уже був столицею князя Лева Даниловича, на той час сюзерена королівства Русі, і місцеперебуванням князівського двору.

Археологи виявили чимало слідів будівничої діяльності Лева Даниловича. Навіть біля міського арсеналу знайдено зразки дерев'яних конструкцій, датованих періодом 1270–1290 рр.³² За хронікою львівських домініканців, саме тут (на місці, де потім звели домініканський монастир) був палац-терем князя Лева³³. Пізніше дослідники спростували цю версію³⁴. Тепер археологи схильні розширювати територію Львова XIII ст. від Високого замку до р. Полтви на півдні, заході і сході, а не локалізувати місто лише в районі Підзамча і сучасної вул. Б. Хмельницького, як вважали раніше³⁵. Сумніваючись

²⁹ *Długosz J. Vita beatae Kunegundis // Joannis Długosii Senioris Opera omnia / wyd. A. Przeździecki. – Cracoviae, 1887. – Т. 1. – Р. 269.*

³⁰ *Vita et miracula sanctae Kingae. – Р. 716.*

³¹ *Wenzel G. Codex diplomaticus Arpadianus cont // Monumenta Hungariae Historica. Scriptores. – Budaë, 1871. – Т. 9. – Р. 519.*

³² *Багрий П. С. Археологічні дослідження ранньосередньовічного Львова // Київська Русь. Культура, традиції. – Київ, 1982. – С. 35.*

³³ *Barącz S. Rys dziejów zakonu kaznodziejskiego w Polsce. – Lwów, 1859. – Т. 2. – S. 443.*

³⁴ *Хмільовський М. Де розмішувалася у Львові церква апостолів Петра і Павла? // Апологет. – Львів, 2009. – № 1/4. – С. 39; Мицько І. Первісна Ченстоховська Богородиця – українська ікона Петра Ратенського // Слово Провісти (Старий Самбір). – 2013. – № 119. – С. 2.*

³⁵ *Багрий П. С., Могитич И. Р., Свешников И. К. Работы древнерусского отряда Львовской экспедиции // Археологические открытия. 1976 г. – Москва, 1977. – С. 264–265; Бучко Р. С. Раскопки во Львове // Там само. 1982 г. – Москва, 1983. – С. 241; Багрий П. С. Львов // Археология Прикарпатья, Вольны и Закарпатья. – Киев, 1990. – С. 116–119; Могитич И. Развитие княжого Львова // Галицька Брама. – Львів, 1996. – № 12. Княжий Львів. – С. 6–8; Його ж. Муровані укріплення княжих часів на Високому замку // Там само. – С. 9–10; Його ж. Будівництво Львова у XIII ст. (повертаючись до дискусії) // Галицька Брама. – Львів, 2001. – № 9–10 (81–82). Король Данило і його син Лев. – С. 6–8; Космолінська Н., Космолінський О. Терени давнього Львова (концепція потрійного Львова з огляду на останні дослідження // Галицька Брама. – Львів, 1997. – № 6 (30). Знесіння. – С. 2–7; Оконченко І. Хронологія будівництва та реконструкції оборонних споруд міста Львова // Галицька Брама. – Львів, 1998. – № 3 (39). Фортифікації Львова. – С. 2–5; Рожко М. Залюблений у княжий Львів // Галицька Брама. – Львів, 2001. – № 9–10(81–82). Король Данило та його син Лев. – С. 8–9; Диба Ю., Петрик В. Планувальна структура “долакаційного” Львова // Семінарії “Княжі часи”. – Львів, 2002. – С. 40–59.*

у датуванні окремих пам'яток, історики не можуть нехтувати цими дослідженнями. Отже, є всі підстави припускати, що Львів часів князя Лева Даниловича був великим містом, а не провінційним містечком на кордоні Перемишльського князівства.

Традиція приписує Леву Даниловичу зведення першої Успенської Церкви, хоча дискусія щодо її первинного місця розташування ще далека від завершення. Микола Бандрівський навіть висунув версію про кафедральний характер цього храму і наявність митрополичого двору при ньому³⁶. Але жодні джерела не підтверджують наявності галицької митрополії у XIII ст. Вважають також, що Лев Данилович спорудив першу церкву св. Юрія і монастир на Святоюрській горі. Там, у печері, жив родич князя – чернець Василиск³⁷. У ньому вбачають князя Василя-Лавриша-Римонта – сина великого князя литовського Тройдена³⁸. Ця найперша церква св. Юрія нібито збудована відразу після дитинства³⁹. Вона була не дерев'яною, а з тесаних кам'яних блоків⁴⁰. Єдиний син князя теж носив ім'я Юрій і будівництво церкви на честь його святого патрона пасувало би датувати часом близьким до 1252 р., коли народився король Юрій Львович. За традицією, князь Лев зводив і перші церкви св. Параскеви та св. Миколая, перший монастир та храм св. Онуфрія у Львові (хресне ім'я князя було Онуфрій). Частина мощей св. Онуфрія зберігалася саме в монастирі його імені у Лаврові або й у Львові. Саме біля них міг бути похований князь Лев Данилович, як припускав Ігор Мицько (дослідник віддавав перевагу лаврській версії)⁴¹. Щодо будов перших львівських храмів, не викликає сумнівів, що католицький храм Марії Сніжної у Львові будували німецькі колоністи, яких запросив князь⁴². Дискусійною залишається версія щодо храму Івана Хрестителя, його нібито збудував Лев Данилович

³⁶ Бандрівський М. Від МЕГАЛІ ЕККЛІСІЯ руських князів до церкви Успіння Пресвятої Богородиці на вул. Руській (з історії православних храмів львівського середмістя). – Львів, 2014.

³⁷ Мицько І. Культ святого Юрія (Георгія) та найдавніша історія львівського свято-Юрійського монастиря // Лавра (Львів). – 1995. – № 9; Диба Ю. Загадки Святоюрської гори (міфи і реальність) // Вісник НТШ. – Львів, 2008. – Ч. 39. – С. 14–16; Бокало І., Диба Ю. Печера Василиска на Святоюрському пагорбі у Львові // Записки НТШ. – Львів, 2008. – Т. 240. – С. 30–38.

³⁸ Чоловський А. Львов во времена русского владения. – Петроград, 1915. – С. 63; Січинський В. Архітектура св. Юра у Львові. – Львів, 1934. – С. 61.

³⁹ Груневег М. Опис Львова // Жовтень (Львів). – 1980. – № 10. – С. 111.

⁴⁰ Диба Ю. Про архітектуру первісної церкви св. Юра у Львові // Духовна спадщина патріарха Йосифа Сліпого і сучасні проблеми розвитку української науки і культури: зб. наук. праць / [відп. ред. проф. А. Рудницький]. – Львів, 2000. – С. 228–238; Його ж. Невикористані писемні свідчення про початки церкви святого Юра у Львові // Вісник Львівського університету. Серія “Мистецтвознавство”. – Львів, 2005. – Вип. 5. – С. 152–160.

⁴¹ Мицько І. Найшанованіші християнські святі краю // Старосамбірщина. – Старий Самбір, 2002. – Кн. 2. – С. 95–98.

⁴² Козубська О.Б. Львівський костел Марії Сніжної в історіографії // Наукові зошити історичного факультету Львівського національного університету ім. Івана Франка. – Львів, 2001. – Вип. 4. – С. 327–333.

для дружини Констанції, яка залишилась католичкою⁴³ і була там похована⁴⁴. Інші згадувані храми, принаймні їхні перші варіанти, які не збереглися, теж правдоподібно були зведені у XIII ст. за князя Лева Даниловича.

Галицькі і волинські землі менше постраждали від монгольського вторгнення, тож саме туди і хлинув потік біженців зі сходу та з тих земель, які безпосередньо контактували з ординцями. Подібно до свого батька, Лев Данилович запрошував на свої території колоністів для поживлення господарського життя і наповнення скарбниці. Найперше ремісників і купців з німецьких земель. Там саме розвивалося *право майорату*, за яким усю нерухомість успадковував старший у родині, що стимулювало колонізацію для молодших синів. На нових землях колоністи зберігали старі зв'язки зі своєю метрополією, що розширювало економічні взаємини. Зрозуміло, що приток колоністів був би неможливий без дозволів будувати власні храми, а також надання інших привілеїв. Без цього було б неможливим і грандіозне будівництво, передусім оборонне, а також військові реформи й переозброєння війська з урахуванням ординського досвіду, які розгорнули Данило Романович та Лев Данилович⁴⁵. Наприкінці XII ст. у німецьких містах почало утверджуватися самоврядування у формі магдебурзького права. Воно надавало містянам адміністративну та судову юрисдикцію і звільняло від управління королівської чи князівської адміністрації. При цьому громадяни міста, які отримали це право, самі обирали міську раду з певною кількістю райців на чолі з бургмістром та міську лаву (суд) з певною кількістю лавників на чолі з війтом. Головним надбанням цього права були гарантії особистої свободи містян. Це створювало чималі можливості для розвитку міст без втручання верховної влади, а їй давало змогу отримувати додаткові надходження без вкладення власних коштів. Найстарішу згадку про львівського війта містить грамота польського короля

⁴³ Шлюб Лева Даниловича і Констанції відбувся у замковій камлиці у Зволені невдовзі після 2 червня 1247 р. (*Войтович Л.* Лев Данилович, князь галицько-волинський (бл. 1225 – бл. 1301). – Львів, 2014. – С. 51–54). Угорська дослідниця Марта Фонт дійшла висновку, що неможливо встановити, за яким обрядом відбувалося вінчання (*Dinastia, hatalom, egyház. Régiónk formálódása Európa közepén (900–1453) / [ed. M. Font]. – Pécs, 2009. – 274 old.*). Замкова каплиця у Зволені належала католицькій церкві, але на весілля виїхав сам митрополит київський Кирило II, а естергомського архієпископа, який звично вінчав Арпадів, у Зволені не було. Ймовірно, Констанція, як і всі інші принцеси, які виходили за Рюриковичів, прийняла сторону мужа і митрополит Кирило II обвінчав їх у католицькій каплиці за візантійським обрядом.

⁴⁴ *Багрий Р.С., Могитич И.Р.* Древнерусский город Львов в свете археологических и архитектурных исследований (1955–1956, 1975–1981 гг.) // Древнерусский город. – Киев, 1984. – С. 16–18; *Могитич И.А.* Архитектура Галицкой и Волынской земель XII–XIV вв. в свете новых открытий // Архитектурное наследие. – Москва, 1990. – № 37. – С. 209–222; *Його ж.* Розвиток княжого Львова // Галицька Брама. Княжий Львів. – Львів, 1996. – № 12. – С. 6–7; *Його ж.* Будівництво Львова у XIII ст. (повертаючись до дискусії) // Галицька Брама. – № 9–10(81–82). Король Данило та його син Лев. – Львів, 2001. – С. 6–8; *Козубська О.Б.* Джерела та історіографія руських місій домініканського ордену XIII ст. // Київська старовина. – 2003. – № 3. – С. 122–135; *Ії ж.* Львівська легенда княгині Констанції // Княжа доба: історія і культура. – Львів, 2007. – Вип. 1. – С. 100–105.

⁴⁵ *Войтович Л.* Лев Данилович, князь галицько-волинський (бл. 1225 – бл. 1301). – Львів, 2014. – С. 62–72.

Казимира III від 22 серпня 1352 р. Вона підтверджує Георгу, Руперту та Маргариті власність на маєтки у місті та його околицях, які були подаровані за вірну службу війтові Бертольдів Штехеру “блаженної пам’яті Левом князем Русі”⁴⁶. Зважаючи на титулатуру, можна твердити, що у грамоті йшлося про князя Лева Даниловича⁴⁷. Якщо Бертольд Штехер був львівським війтом за часів князя Лева, то місто однозначно вже тоді мало магдебурзьке право. І згадуваний Мартин Груневег написав, що князь Лев “проголосив для нього [міста – Л.В.] вольності і подбав також, щоби місто навечно користувалося його ім’ям і гербом”⁴⁸.

Надання магдебурзького права основним містам краю сприяло не тільки інтенсивності міграції з німецьких земель ремісників і купців. Серед запрошених колоністів Лева були також вірмени⁴⁹ і караїми⁵⁰. За “Хронікою або церковними анналами” вірменського історика Степаноса Рошка Каменаці (1670–1739), у Львові, у вірменській церкві св. Анни, була могильна плита з датою 726 р. вірменської ери, що відповідає 1277 р.⁵¹ Цікаво, що, покликаючись на могильні плити, польський місіонер Юда-Тадеуш Крусінський (1675–1756), який володів вірменською мовою, датував побудову церкви св. Анни приблизно 1240 р.⁵² За скаргою львівської міської ради кінця 1590-х років., вірмени були запрошені князем Данилом ще до 1264 р. для участі у війні проти Польщі. При цьому вони отримали привілеї від князя Лева, якими користувалися до 1340 р.⁵³ Про службу вірменів у війську князя Лева повідо-

⁴⁶ Історія Львова в документах і матеріалах. Збірник документів і матеріалів. – Київ, 1986. – С. 15–16.

⁴⁷ *Skoczek J.* *Studia nad patrycjatem lwowskim wieków średnich.* – Lwów, 1929. – S. 9 (239).

⁴⁸ *Ісаевич Я.* Найдавніший історичний опис Львова. – С. 147.

⁴⁹ *Зіморочив Б.* Потрійний Львів. *Leopolis Triplex.* – С. 55–56; *Дашкевич Я. Д.* Армянские колонии на Украине в источниках и литературе XV–XIX вв. – Ереван, 1962. – С. 13; *Idem.* L'établissement des Arméniens en Ukraine pendant les XI-e – XVII-e siècles // *Revue des Études Arméniennes. Nouvelle série.* – Paris, 1968. – Т. 6. – Р. 355–371; *Його ж.* Розселення вірменів на Україні в XI–XVIII ст. // Український історико-географічний збірник. – Київ, 1971. – Вип. 1. – С. 150–181; *Його ж.* Древняя Русь и Армения в общественно-политических связях XI–XIII вв. (Источники исследования темы) // Древнейшие государства на территории СССР. Материалы и исследования. 1982 г. – Москва, 1984. – С. 177–195; *Його ж.* Початки вірменської церковної адміністрації у Львові (друга половина XIII–XIV ст.) // Семінарії “Княжі часи”. – Львів, 2003. – С. 43–46; *Його ж.* Вірменський сакральний комплекс із часів княжого Львова // Історія релігій в Україні: Науковий щорічник 2005. – Львів, 2005. – Кн. 1. – С. 202–210.

⁵⁰ *Дашкевич Я. Д.* Розселення караїмів в Україні // III Сходознавчі читання А. Кримського. Тези доповідей. – Київ, 1999. – С. 29–30; *Його ж.* Міграція караїмів у Русь-Україну та Литву (IX–XIV ст.) // Караїми Галича: історія та культура. – Львів; Галич, 2002. – С. 164–192; *Його ж.* Данило Романович і єпископ Петро в освітленні караїмського джерела // Українські землі в часи короля Данила Галицького: церква і держава. Статті й матеріали. – Львів, 2005. – С. 74–91.

⁵¹ *Дашкевич Я. Д.* Древняя Русь и Армения... – С. 181–182.

⁵² *Krusiński J.* *Prodromus ad tragicam vertentis belli Persici historiam...* 2 impressi corr. – Leopoli, 1740. – Р. 124, 128.

⁵³ *Дашкевич Я. Д.* Древняя Русь и Армения... – С. 185.

мляли також Йоган Альнпек⁵⁴ та Бартоломей Зіморевич⁵⁵. У другій половині XIII ст. у Львові було споруджено білокам'яний вірменський храм св. Анни (розібраний наприкінці XVIII ст.), описи і плани якого збереглися⁵⁶. У місті був і окремих квартал, заселений татарами, переважно ординськими купцями. Зіморевич вважав, що вони також служили у княжому війську⁵⁷. Останнє не виключено, зважаючи на тісні відносини Лева Даниловича з огланом Ногаєм.

Окремих квартал займали *сарацени*. Освальд Бальцер вважав їх тотожними татарам⁵⁸, а Ярослав Ісаєвич – караїмам⁵⁹. Проте *сарацинами* тоді звично називали мусульман. А татари у цей період ще не були мусульманами, як і караїми. Тому найімовірніше, що *сарацинами* треба вважати арабських купців⁶⁰, переважно з Єгипту, які через причорноморські володіння Ногая почали проникати в Галицько-Волинські землі та Угорщину. Оскільки східна торгівля через Іран припинилась, то контакти з мусульманським Єгиптом тепер стали важливішими.

Ногай, який був головним полководцем за правління Берке, досить швидко підпорядкував собі болгарські і сербські князівства, навіть ослаблену Візантію. Він зробив золотоординським правителем оглана Туда-Менгу (1282–1287), порушивши заповіт Менгу-Тимура, який хотів бачити спадкоємцем не брата, а племінника Тула-Бугу. Туда-Менгу, який не готувався стати правителем, прийнявши іслам, захопився містичними вченнями суфіїв. Він навіть оголосив себе дервішем і майже повністю відійшов від державних справ. У 1287 р., за свідченням арабського хроніста Рукнед-Діна Бейбарса (1245–1325), він взагалі зійшов з розуму⁶¹. Ногай став повністю розпоряджатися мало не на всій території Золотої Орди⁶². Врешті неспроможністю чи справжнім безумством Туда-Менгу скористався найстарший оглан Тула-Буга, який разом із братом Кунчиком та синами Менгу-Тимура Алкуєм і Тогрилом змусив Туда-

⁵⁴ *Rachwał S.* Jan Alnpek i jego “Opis miasta Lwowa”. – S. 26.

⁵⁵ *Зіморевич Б.* Потрійний Львів. Leopolis Triplex. – С. 57.

⁵⁶ *Дашкевич Я. Д.* Неизвестные памятники армянского зодчества на Украине (XIII–XVII вв.) // V Республиканская научная конференция по проблемам культуры и искусства Армении. Тезисы докладов. – Ереван, 1982. – С. 77–78.

⁵⁷ *Зіморевич Б.* Потрійний Львів. Leopolis Triplex. – С. 56–57.

⁵⁸ *Balzer O.* Sądownictwo ormiańskie w średniowiecznym Lwowie. – Lwów, 1909. – S. 6.

⁵⁹ *Ісаєвич Я.* Етноси, мови і релігії. Адміністративний устрій // Історія Львова. – Львів, 2006. – Т. 1 (1256–1772). – С. 83–84.

⁶⁰ *Зіморевич Б.* Потрійний Львів. Leopolis triplex. – С. 190 (коментар І. Мицька); *Дашкевич Я.* Сарацени у Львові // VII Сходознавчі читання А.Кримського. Тези доповідей міжнародної конференції (Київ, 4–5 червня 2003 р.). – Київ, 2003. – С. 62–63; *Його ж.* Іслам в Україні: львівські сарацени // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. 2008. – Львів, 2008. – Кн. 2. – С. 412–416; *Його ж.* Сарацени – таємничий нарід середньовічної України (джерела та їхня інтерпретація) // Український археографічний щорічник. Нова серія. – Київ, 2009. – Вип. 13/14. – С. 7–36.

⁶¹ *Тизенгаузен В. Г.* Сборник материалов, относящихся к истории Золотой Орды. – Санкт-Петербург, 1884. – Т. 1. Извлечения из сочинений арабских. – С. 105–106.

⁶² *Веселовский Н. И.* Хан из темников Золотой Орды Ногай и его время. – Петроград, 1922. – С. 39–54; *Горский А. А.* Политическая борьба на Руси в конце XIII века и отношения с Ордой. // Отечественная история. – Москва, 1996. – № 3. – С. 74–92.

Менгу передати правління Тула-Бузі. Той спочатку правив від імені Туда-Менгу, а далі проголосив правителем себе. Однак для повноцінного правління йому потрібно було підпорядкувати Ногая, який залишався найстаршим за віком серед нащадків Джучі і найсильнішим з огланів.

Тим часом Лев Данилович, який активно втручався в боротьбу за Австрійську і Польську спадщину, отримавши ворожий союз угорського короля Ласло Куна з краківським князем Лешком Чорним, з допомогою Ногая провів низку успішних вторгнень в угорські землі у 1283–1285 рр.⁶³ Це допомогло йому закріпитися в жупі Берег та частині сусідніх територій на Закарпатті⁶⁴. Далі Ногай⁶⁵ з Левом Даниловичем запланували більш масштабний похід, поставивши Тула-Бугу до відома⁶⁶. Але Тула-Бузі потрібен був військовий успіх. Тому влітку 1287 р. він організував похід великого ординського війська в Угорщину. Це був перший після Бату похід у Західну Європу на чолі зі золотоординським правителем. Очевидно, цей похід запланували в ході продовження війни з угорсько-польським союзом Ласло Куна з Лешком Чорним. Але тепер Тула-Буга сам вирішив очолити похід. Війська, які вторгнулися в Угорщину, за свідченнями очевидців, були величезними⁶⁷. Окремі джерела називають неймовірну цифру – 200 тис. воїнів⁶⁸. У поході взяли участь також дружини Лева Даниловича, Володимира Васильковича, Мстислава Даниловича і Юрія Львовича. “Володимир же

⁶³ *Annales Augustani minores* / [ed. G.H.Pertz] // *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores.* – Hannoverae, 1852. – Т. 10. – Р. 10; *Rocznik Traski* // *Monumenta Poloniae Historica.* – Lwów, 1872. – Т. 2. – Р. 850; *Székelly G. Egy elfeledett rettegés: a második tatárjárás a magyar történeti hagyományokban és az egyetemes összefüggékben* // *Századok.* – Budapest, – 1988. – Т. 122. – 52–88 old.

⁶⁴ *Войтович Л. О времени включения Закарпаття в состав Галицко-Волынского государства // Русин. Международный исторический журнал* / [отв. ред. С. Г. Суляк]. – Кишинев, 2011. – № 4 (26). – С. 5–25, 160–167; *Його ж. Вхідження Закарпаття до Галицько-Волинської держави за князя Лева Даниловича // Дрогобицький краєзнавчий збірник.* – Дрогобич, 2012. – Т. 16. – С. 48–61.

⁶⁵ *Jahn K. Frankengeschichte des Radid ad-Din.* – Wien, 1977. – S. 53.

⁶⁶ В умовах, що склались, у Лева Даниловича не було потреби шукати односторонньої підтримки Тула-Буги, використовуючи протиріччя правителя з Ногаєм, як це вважає І. Измайлов (*Измайлов И. Войны на Западе. Польша и Литва // История татар с древнейших времен.* – Казань, 2009. – Т. 3. – С. 524). Стосунки Лева Даниловича з Ногаєм були досить тісними і галицько-волинський князь зберіг їх у куди більш небезпечному для себе періоді.

⁶⁷ *Annales Sancti Rudberti Salisburgenses* / [ed. G. H. Pertz] // *Monumenta Germania Historica. Scriptores.* – Hannoverae, 1850. – Т. 9. – Р. 809; *Continuatio Altahensis* // *Monumenta Germania Historica. Scriptores.* – Hannoverae, 1861. – Т. 17. – Р. 414; *Oberländer-Tárnoveanu E. Byzantino-Tartarica – le monnayage dans la zone des bouches du Danube à la fin du XIIIe et au commencement du XIVe siècle.* // *II Mar Nero.* – ??? 1996. – P. 191–214.

⁶⁸ *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus as civilis* / [ed. G. Fejer]. – Budae, 1832. – Т. 3. – Р. 399, 452–453; *Árpádkori új okmánytár. Codex diplomaticus Arpadianus continuatus* / [ed. G. Wenzel]. – Pest, 1874. – Т. 12. – Р. 497. No 413; *Monumenta ecclesiae Strigoniensis* / [ed. F. Knauz, L. C. Dedek]. – Esztergom, 1880. – Т. 2. – Р. 419. – No 434; *Codex diplomaticus Transsylvaniae. Erdélyi okmánytár. Oklevelek, levelek és más irások emlékek Erdély történetéhez.* – Vol. 1 (1023–1300) / [ed. Z. Jakó]. – Budapest, 1997. – 264 old. – No 407.

був тоді шкутильгав на ногу і тому не пішов, бо була рана тяжка на ньому, але послав рать свою з Юрієм, синівцем своїм”⁶⁹. Війська дійшли аж до Дунаю й обложили Буду⁷⁰.

Більша частина Угорського королівства була розорена ворожими військами, тож особливого вибору Ласло Кун не мав. Схоже, що він навіть визнав себе монгольським васалом. У цьому ж 1288 р. його прямо звинувачував у своїх посланнях примас Угорщини – естергомський архієпископ⁷¹.

Завершення походу не зовсім зрозуміле. Так і не наслідившись штурмувати Будайський замок, монгольсько-руське військо розділилось. Ногай покинув хана і через Брашів відійшов у свої володіння на Дунаї. Військо Лева Даниловича теж повернулося через комітат Берег або звичним шляхом через Дукельський перевал на Сянок. Король Ласло Кун перебував у Трансильванії, але про його сутички з монголами джерела не повідомляють. Цілком імовірно, що він таки визнав зверхність золотоординського хана. Сам Тула-Буга з основними силами відходив через Трансильванські Карпати. За інформацією Галицько-Волинського літопису, перехід війська цим шляхом звично тривав три дні, але тепер зайняв цілих тридцять і виявився для золотоординського хана фатальним: заблуdivшись у горах, переважно від страшного голоду він втратив мало не 100 тис.⁷² Це повідомлення не може не викликати певних сумнівів. Невже відмінна монгольська розвідка могла допустити, щоб правитель Золотої Орди з основним військом заблукав у горах? Однак сирійський енциклопедист Еннувейрі (1279–1333) підтверджує інформацію про блукання в горах⁷³, а польські джерела⁷⁴ – про голод та епідемію в рядах ординського війська. Угорські та німецькі джерела⁷⁵ розповідають, що монголів, які відступали, постійно атакували загони місцевих трансильванських нобілів. Вони діяли на власний розсуд, без погодження з королем, але зуміли нанести монголам певних втрат. Мабудь, за невдалий відхід через Трансильванію повністю

⁶⁹ “Володимеръ же блше тогда хромъ ногою и тѣмъ не идаше зане бѣ рана зла на немь, но посла рать свою съ Юрьемъ сыноновцеъ своимъ” (Ипатьевская летопись. – Стб. 888).

⁷⁰ *Codex diplomaticus Hungariae*. – Т. 3. – Р. 301; Т. 7. *Budae*, 1837. – Р. 110; *Chronici Hungarici compositio sacculi XIV* / [ed. A. Domanovszky] // *Scriptores Rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianar gestarum*. – Budapest, 1937. – Vol. 1 / [ed. I. Szentpétery]. – Р. 472.

⁷¹ *Karácsonyi J. A merges vipera és az antimoniális. Korkép Kún László király idejéből // Századok*. – Budapest, 1910. – Т. 44. – 1–24 old.

⁷² “блоудъ в горахъ. водимъ гнѣвомъ Бжїимъ. и бѣ в нихъ голодъ великъ. и начаша людие ѣсти. потомъ же начаша и сами измирати и оумре ихъ бещисленое множество. самовидчи же тако рекоша оумерши бѣ сто тысячъ. Гѣканьнии же и безаконьнии Телебоуга выиде пѣшь со своею женою. Гѣб одной кобылтѣ. Посрамлень ѡ Ба” (Ипатьевская летопись. – Стб. 891).

⁷³ *Tizenháuzen B. G. Сборник материалов, относящихся к истории Золотой Орды*. – Т. 1. – С. 156.

⁷⁴ *Rocznik Traski // Monumenta Poloniae Historica*. – Lwów, 1872. – Т. 2. – Р. 850; *Rocznik Malopolski // Monumenta Poloniae Historica*. – Lwów, 1893. – Т. 3. – Р. 183.

⁷⁵ *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis* / [ed. G. Fejer]. – Budae, 1830. – Т. 5. – Vol. 3. – Р. 282, 394–395, 399, 452–454; *Annales S. Stephani Frisingenses* / [ed. G. H. Pertz] // *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*. – Hannoverae, 1855. – Т. 13. – Р. 57; *Monumenta ecclesiae Strigoniensis*. – Т. 2. – Р. 419. No 434; *Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum* // [ed. I. Szentpétery]. – Budapestini, 1937. – Vol. 1. – Р. 213, 472; Vol. 2. – Budapestini, 1938. – Р. 44.

відповідальний сам хан Тула-Буга, який виявився нікудишнім полководцем. Це, власне, продемонстрували і його наступні дії на військовому поприщі. Але кількість втраг монгольського війська під час цього відступу літописець, поза сумнівом, значно перебільшив. Можливо, волинські редактори тут намагалися видати бажане за дійсне.

Тула-Буга доволі спокійно сприйняв свій перший гіркий досвід полководця і не намагався шукати винних. Навпаки, вважаючи похід вдалим, а Угорщину підпорядкованою, восени 1287 р. він організував новий похід. Цього разу на Польщу. Історики, відзначаючи заплутаність хронології і накладення інформації у Галицько-Волинському літописі⁷⁶, досі не розібралися з цими подіями. Це був широкомасштабний похід великого війська на чолі з самим правителем Золотої Орди. Але рівночасно це був епізод війни королівства Русі (яке залишалося васалом Золотої Орди) проти угорсько-польського союзу. Тула-Буга прагнув зовнішньополітичного успіху, який підняв би його авторитет. Таким успіхом могло бути перетворення угорських та польських правителів в прямих ординських васалів, але не васалів Ногая, як болгарські та сербські правителі. З Тула-Бугою йшли війська його двоюрідного брата оглана Алкуя, дружини чернігівських та інших руських удільних князів. Приєднатися до ханського війська отримав наказ і Ногай.

Найкоротший шлях в польські землі до Кракова лежав через Перемишль, ним і пішло військо Ногая, пройшовши з Нижнього Подунав'я через Галицьку і Перемишльську землі. Тула-Буга ж чомусь повів своє військо через Волинь – шляхом, яким ішов на захід Бату в 1240 р. Золотоординський правитель був явно невдоволений близькими контактами Лева Даниловича та його братів з Ногаєм⁷⁷ і вирішив напряду підпорядкувати собі волинських князів. Зробивши волинських князів своїми безпосередніми васалами, він розривав їхній зв'язок і з Левом, і з Ногаєм, щоби ослабити обох. Які були його плани стосовно польських земель і чи збирався він допомагати Левові посісти краківський престол – сказати важко. Радше – ні. Імовірно, він сподівався, що польські князі поспішать перейти під його підданство, тільки-но його велике військо вступить у їхні землі. За таких умов зовнішні межі впливу Золотої Орди перемістилися б далі на Захід, а відносна самостійність галицько-волинських князів перейшла б до угорського короля та польських князів, тоді як руські князі мали би бути тісніше інтегровані в ординську систему. Водночас це б унеможливило вплив на них Ногая.

Руські князі по черзі мусили зустрічати золотоординського правителя, явно побоюючись за наслідки цих аудієнцій. На Горині першим зустрів Тула-Бугу луцький князь Мстислав Данилович “с питьемь и с дары”, далі біля Перемиля на хана чекав володимирський князь Володимир Василькович⁷⁸. Останнім Тула-Бугу з почестями приймав Лев Данилович на *Боужьковском полі* (очевидно, на території Белзького князівства недалеко від Буська) після того, як Тула-Буга залишив Перемиль. Можливо, Лев чекав ординське військо на своїх землях, сподіваючись на швидкий удар через Перемишль по землях Лешка Чорного. Та, радше, він просто був заскочений таким рішенням Тула-Буги. Це “спізнення” старшого брата дало змогу Мстиславу Даниловичу

⁷⁶ Веселовский Н. И. Хан из темников Золотой Орды Ногай и его время. – С. 30–37; Паушутто В. Т. Очерки по истории Галицко-Вольнской Руси. – Москва, 1950. – С. 297–298; Егоров В. Л. Историческая география Золотой Орды. – Москва, 1985. – С. 191.

⁷⁷ “баше межи има нелюбовье велико” (Ипатьевская летопись. – Стб. 892).

⁷⁸ Там само. – Стб. 892.

домогтись кращих умов у стосунках із золотоординським правителем. Молодший брат використав можливість обмовити старшого і звільнитися з-під його опіки⁷⁹.

Тула-Буга оглянув війська Лева Даниловича, Володимира Васильковича, Мстислава Даниловича та Юрія Львовича, а також 7 грудня 1287 р. здійснив поїздку у Володимир – то того ж ординці поводитися як на завойованій території⁸⁰. Хан ішов на польські землі, а розорення території, яка платила ординську данину-вихід, не було характерним для прагматичних ординців. Або книжник і філософ князь Володимир Василькович, який редагував літопис, надто болісно реагував на подібні дії, звичні для більшості тогочасних військ, або ж золотоординський правитель навмисно демонстрував свою зверхність Володимиру Васильковичу як сильнішому з волинських князів. Бо після того, як Мстислав першим зустрів ординського правителя на Горині “с питьемь и с дары”⁸¹, Тула-Буга зовсім не зачепив території Луцького князівства.

З Волині хан з руськими князями рушив на Польщу. Літописець наголосив, що кожна князівська дружина рухалась окремо, тобто Тула-Буга ліквідував підпорядкованість братів старшому Леву⁸². Симптоматично, що в тексті Мстислав вперше названий перед Володимиром. Невдовзі володимирський князь заповість свої землі луцькому. Війська Тула-Буги і Романовичів підійшли до Завихвоста, але ріка ще не замерзла і вони рушили до Сандомира, перейшовши по льоду Сян в іншому місці. Важкохворого Володимира Васильковича хан відпустив додому. Форсувавши Віслу, Тула-Буга обложив Сандомир, але здобути місто не зміг, а на штурм не відважився. При цьому оборонці Сандомира не мали звідки чекати на допомогу і місто було приречене. Але ординські війська і дружини Романовичів розсипалися по польських землях і почали їх спустошувати⁸³. Тула-Буга вкотре продемонстрував свою неспроможність як полководця, більше був стурбований проблемами підпорядкування Ногая і його колишніх васалів.

Ногай ще 6 грудня 1287 р. вторгнувся в польські землі⁸⁴ і перед Різдвом (23–24 грудня) підійшов до Кракова. Краківський князь Лешек Чорний покинув свою землю і сховався в Угорщині. Ногай обложив Краків, але поляки відстояли свою столицю і в перших днях січня 1288 р. змусили його відступити⁸⁵. Повернувшись до Кракова, Лешек Чорний звільнив містян від податків за їхню мужність в обороні столиці⁸⁶. І все ж краківські містяни та гарнізон Вавеля не могли мати стільки сил, щоби заста-

⁷⁹ *Войтович Л.* Мстислав Данилович: загадковий волинський князь // Студії і матеріали з історії Волині. 2012. – Кременець, 2012. – С. 31–47.

⁸⁰ “насилъе велико творяхоу в городѣ и пограбиша товара бещисленое множество и конии” (Ипатьевская летопись. – Стб. 892–893).

⁸¹ Ипатьевская летопись. – Стб. 892.

⁸² “Левъ князь со сѣмь свои Юрьемъ. а Мъстиславъ со своєю ратью. а Володимѣръ со своєю ратью” (Ипатьевская летопись. – Стб. 893).

⁸³ “почаша воювати землю Ладъскоую” (Ипатьевская летопись. – Стб. 893–894).

⁸⁴ *Vita et miracula sanctae Kingae ducissae Cracoviensis* / [ed. W. Kętrzyński] // *Monumenta Poloniae Historica*. – Kraków, 1884. – Т. 4. – Р. 715.

⁸⁵ *Rocznik Traski*. – Р. 852; *Annales Posnanienses* / [ed. M. Perlbach] // *Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum*. – Hannoverae, 1892. – Т. 29. – Р. 470.

⁸⁶ *Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa. I (1257–1506)* / [ed. F. Piekosiński] // *Monumenta mediaevali aevi historica res gestas Poloniae illustrantia*. – Kraków, 1879. – Т. 5. – С. 4–5.

вити Ногая відступати, адже передові його загани вже дійшли до Сілезії⁸⁷. Угорська допомога, очолювана бароном Дьєрдем, сином Шимона, зустріла монгольський підрозділ (тисячу) у січні 1288 р. біля Нового Сонча, коли він відходив назад⁸⁸. Можливо, це навіть був його ар'єргард чи загін, який повертався з Сілезії. Імовірною причиною відступу Ногая, який покинув Краківське князівство і, не чекаючи на військо хана, рушив на Нижній Дунай, були його стосунки з Тула-Бугою. Довідавшись про вчинки хана на Волині, де останній без нього розбирався з його васалами, найстарший із Джучидів задумав не дати Тула-Бuzі покинути польські землі тріумфатором. Тула-Буга і справді мав намір іти на Краків, але збагнувши, що Ногай випередив його і покинув польські землі, теж повернув назад⁸⁹.

Цей епізод належить до найбільш заплутаних загадок як ординської історії, так і історії всієї Центрально-Східної Європи⁹⁰. Чому велике військо золотоординського правителя повернуло назад від Сандомира, навіть не спробувавши дійти до Кракова? Редактори Галицько-Волинського літопису кілька разів повторили інформацію про суперництво Ногая і Тула-Буги. Арабські літописці теж обмежились покликанням на це суперництво. Але цього разу золотоординський хан був розлюченим і шукав, кого звинуватити у своїх невдачах. Саме тому його військо рушило відразу до столиці Лева Даниловича – Львова. Лев Данилович очікував такого удару, бо завчасно відправив родину до монастиря у Старому Сончі.

На початку 1288 р. золотоординський правитель два тижні протримав в облозі Львів: “і стояли на Львовій землі два тижні кормлячись [і] не воюючи, але не давали вони навіть із города вийти за покором. Хто ж виїхав з города, тих вони побивали, а захопили, а інших, обдерши, пускали нагих, і тії од морозу померли, тому що була зима люта вельми, і зробили вони пустою землю всю”⁹¹. Облога Львова яскраво свідчить про те, що Тула-Буга підозрював Лева Даниловича у змові з Ногаєм. Чому ж він не наважився штурмувати Львів, а просто тримав його в облозі? Однозначно, що зруйновані на вимогу Бурундая у 1259 р. укріплення були вже відбудовані і виглядали достатньо потужно, але під містом стояло основне військо правителя Золотої Орди і дружини його васалів, зокрема, луцького князя Мстислава Даниловича⁹², який ще в грудні на Сяні у присутності Тула-Буги і його свити отримав від смертельно

⁸⁷ *Селезнев Ю.В.* Ногай – полководець и политик Золотой Орды // Новик: Сборник научных работ аспирантов и студентов исторического факультета Воронежского государственного университета. – Воронеж, 2000. – Вып. 3 / науч. ред. А. И. Фелюшкин. – С. 53.

⁸⁸ *Pauler D.* A magyar nemzet története az Árpád-házi királyok alatt. – Budapest, 1899. – Vol. 2. – 398–399 old.

⁸⁹ *Ипатьевская летопись.* – Стб. 894.

⁹⁰ *Brătianu G.* Actes des notaires Gevno is de pera et de Caffa, de la fin treizieme siele (1281–1290). – Bucarest, 1927. – P. 272; *Сафаргаліев М. Г.* Распад Золотой Орды. – Саранск, 1960. – С. 56.

⁹¹ “и стоѣша на Лвовѣ землѣ в ѣли. кормачесь не воююще и не дадохуоть ни из города вылѣсти в зажитѣю кто же выѣхашеть из города ввы избиваша а друзии поимаша иныа излоупивше поущахоу нагы а тѣи б мороза изомроша зане бы зима люта велми и оучиниша землю поустоу” (*Ипатьевская летопись.* – Стб. 894–895).

⁹² “а Мьстислава повѣдаша вже пошелъ с Телебоугою на Лвовъ” (*Ипатьевская летопись.* – Стб. 900).

хворого Володимира Васильковича документ про передачу у спадщину за заповітом Володимирського князівства⁹³ і відразу ж послав старшому братові самовпевнену звістку, хвалячись ханським заступництвом⁹⁴. Зрозуміло, що Лев Данилович не мав що відповісти на такі дії золотоординського правителя і свого молодшого брата⁹⁵ та поспішив за Ногаєм відвести свої війська і готуватися до оборони Львова.

Якби Тула-Буга взяв місто і стратив князя Лева Даниловича, волинський князь міг стати єдиним володарем усього *королівства Русі*⁹⁶. Але цього не трапилось. Значить, Тула-Бугі достатньо було ослаблення Лева Даниловича, конфронтації між братами та виведення князів з-під зверхності Ногая. Він ще не визначився щодо Польщі й Угорщини. Крім того, йому таки бракувало рішучості. І він не наважився штурмувати укріплення Львова, як не наважився перед цим брати Буду, Сандомир та Краків. Після відходу ординських військ Лев Данилович оцінив втрати: вбитих, померлих від ран і полонених – двадцять з половиною тисяч⁹⁷. Така кількість за тодішніми мірками була дуже значною. Бо підраховувалися тільки зрілі чоловіки, здатні носити зброю, за винятком рабів, жінок, дітей і старців.

Від Львова через Володимир і волинські землі Тула-Буга повернувся в Орду. Польський хроніст, який писав між 1289–1298 рр.⁹⁸, відзначив, що у Володимирі хан розділив набраний в Польщі ясир: “з 31 тисячі самих лише дівиць і юнаків тисячу повнолітніх нарахували”⁹⁹. Мстислав же поспішив розпоряджатися своїми новими територіями, не дїждавшись навіть смерті Володимира Васильковича і формального вступу заповіту в силу¹⁰⁰. Тепер він був основним відданим васалом Тула-Буги на галицько-волинських теренах.

У наступному році Тула-Буга не повторив походу на західні землі, а вирішив продовжити війну у Закавказзі. Ногай отримав наказ відправити туди свої тумени. Син знаменитого еміра Бурундая¹⁰¹ очолив це військо, але загинув 13 квітня 1290 р. у битві на р. Карасу під Дербентом¹⁰².

10 грудня 1288 р. помер володимирський князь Володимир Василькович¹⁰³. Незважаючи на заповіт, холмський князь Юрій Львович зайняв Берестя. Лев намагався

⁹³ “се ти даю при црїхъ [хані Телебузі та його браті оглані Алкуї – Л.В.] и при его радьцахъ” (Ипатьевская летопись. – Стб. 898).

⁹⁴ “коли а чего восхочешь чего искати по животѣ моего и своего все же ти црѣв а се црѣ а се азъ молви со мною што восхочешь” (Ипатьевская летопись. – Стб. 898).

⁹⁵ “нарѣ противоу томоу словоу ничегоже” (Ипатьевская летопись. – Стб. 898).

⁹⁶ *Войтович Л.* Мстислав Данилович: загадковий волинський князь // Студії і матеріали з історії Волині. 2012. – Кременець, 2012. – С. 31–47.

⁹⁷ Ипатьевская летопись. – Стб. 895.

⁹⁸ *Zeisberg H.* Die polnische Geschichtsschreibung des Mittelalters. – Leipzig, 1873. – S. 77–78; *David P.* Les sources de l’histoire de Pologne a l’époque des Piasts (963–1386). – Paris, 1934. – S. 72–76.

⁹⁹ *Kronika Dzierzwy / [ed. Ch. Pawłowski] // Monumenta Poloniae Historica. Nowa series. – Kraków, 2013. – Т. 15. – S. 85.*

¹⁰⁰Ипатьевская летопись. – Стб. 900.

¹⁰¹Бурундаю, який у 1238 р. вже був темником, на той час мало би бути більше 90 років.

¹⁰²*Селезнев Ю. В.* Элита Золотой Орды. – Казань, 2009. – С. 65.

¹⁰³Ипатьевская летопись. – Стб. 918.

розділити з молодшим братом володіння померлого, але Мстислав не мав наміру уступати навіть незначної волості. Він одразу ж доручив своєму васалові пороському князю Юрію привести ординців. І Лев змусив сина повернути назад¹⁰⁴. За інших обставин галицький князь так легко не відступив би¹⁰⁵. Погроза Мстислава Даниловича була реальною. Отож, виконуючи наказ батька, Юрій Львович покинув Берестя¹⁰⁶.

Війна в Азербайджані, окрім величезних втрат, не принесла Тула-Бузі жодних успіхів і ще більше похитнула його авторитет. Ногай, який також поніс значні втрати у цьому невдалому поході, не мав наміру довго терпіти правління Тула-Буги і 1291 р. підтримав змову огланів, яка привела до влади сина Менгу-Тимура –Токту¹⁰⁷. Посадивши на престол нового зверхника, Ногай повністю відновив своє панування у причорноморських степах і на Правобережжі. Зрозуміло, що від таких змін виграв Лев Данилович. Тепер він отримав реальну можливість повністю відновити своє панування на Волині. Джерела не дають змоги реконструювати ці події. Можна тільки припускати, що обійшлося без війни. Мстислав Данилович помер після 1292 р.¹⁰⁸ Але до смерті Лева Даниловича, бо Юрій Львович без будь-яких проблем прийняв королівський титул й успадкував об'єднану державу. *Rex Rusiae dux Ladimerie* у титулі короля не означає, що Волинь була прилучена пізніше, як припускає Д. Домбровський¹⁰⁹. Радше, відображає унійний характер Галицько-Волинської держави¹¹⁰. Єдиний син Мстислава – Данило – помер до 1288 р.¹¹¹ Гіпотеза про існування молодшого

¹⁰⁴Там же. – Стб. 911–913, 928–930.

¹⁰⁵Боярин Семен Дядькович мав передати холмському князю такий наказ батька: “не погоуби землѣ, братъ мой послалѣ возводитъ Татаръ” (Ипатьевская летопись. – Стб. 930).

¹⁰⁶Волинський літописець зауважив, що холмський князь “пограбывъ всѣ дома стрѣа своего и не встаса камень на камени в Берестѣи и в Каменци и в Бѣльскѣи” (Ипатьевская летопись. – Стб. 931).

Але це, радше, чергова помста Леву Даниловичу та його синові зі сторони книжників Володимира Васильковича, які перейшли до Мстислава Даниловича. Реально Юрій Львович не зміг би цього зробити, не залишаючи приводу для розв'язання війни з Ордою. Крім того, він претендував на ці території, тісно пов'язані економікою з його Холмським князівством, і не мав потреби їх розорювати. Зрештою, археологічні дослідження у цих містах, зокрема у Бересті, також не дали жодних слідів руйнувань наприкінці XIII ст.

¹⁰⁷Токта командував туменом і не мав великих перспектив. Побоюючись старшого брата Алкуя, який підтримував Тула-Бугу, він сховався від ханського гніву у Їликчі, внука Беркечара, і попросив допомоги в Ногаю. Той вирішив підтримати Токту. Хитрістю виманивши на курултай Тула-Бугу і його соратників, він прикинувся смертельно хворим і запросив огланів у свою ставку, де наказав схопити їх. Токта стратив не тільки Тула-Бугу, але й огланів Кунчека, Алкуя, Тогрила та інших братів. Але, злякавшись власного злочину, відступив у свій улус за Волгою. Очолити Золоту Орду погодився тільки після того, як переконався, що решта огланів готові визнати його зверхність (Войтович Л. Нащадки Чингіз-хана: Вступ до генеалогії Чингізидів-Джучидів. – Львів, 2004. – С. 120).

¹⁰⁸Войтович Л. Княжа доба на Русі: Портрети еліти. – Львів, 2006. – С. 502.

¹⁰⁹*Dąbrowski D. Rodowód Romanowiczów...* – S. 178.

¹¹⁰Тенговський Я. Обставини вступу князя Болеслава-Юрія Тройденевича на галицько-волинський престол (Невідомі руські документи з XIV століття) // Записки НТШ. – Львів, 2010. – Т. 260, кн. 1. – С. 45–56.

¹¹¹*Dąbrowski D. Rodowód Romanowiczów...* – S. 232.

сина Мстислава Даниловича чи його внука – Володимира, очевидно, помилкова¹¹². Отже, можна стверджувати, що у період від 1292 р. до 1300 р. Леву Даниловичу вдалося об'єднати під своєю безпосередньою владою всі галицько-волинські землі, відновивши повністю *королівство Русі* з новими закарпатськими володіннями та Люблінською землею. А тісні стосунки з Ногаєм дали змогу десь наприкінці XIII ст. включити до складу Галицько-Волинської держави Київ (можливо, з васальними князями в Овручі – нащадками Володимира Рюриковича). У „Книзі знань” (відома за трьома манускриптами і датована близько 1350 р.), де описані подорожі кастильського монаха-францисканця, після Польщі вказане „королівство Лева”, до складу якого, як там зазначено, входив Київ, а його знаменом було зелене полотнище з червоним хрестом¹¹³. Джерело це достатньо надійне й узгоджується із загальною інформацією. Пік могутності Ногая припадає на період 1292–1298 рр., саме тоді за його допомоги Лев Данилович міг повернути владу над Волинню, поширити своє панування на Київщину та Переяславщину. Так, під кінець XIII ст. Львів як столиця потужної держави Лева Даниловича переживав період піднесення. Саме тоді Львів став центром пересічення західних та східних торговельних шляхів.

Успішно і стрімко розвивалися контакти з Тевтонським Орденем, який був політичним союзником королівства Русі. Власність Тевтонського Ордену у Львові оцінювалась у 3200 пруських марок. Великий бурштиновий (янтарний) склад у Львові був проданий тільки у 1400 р., коли ці землі вже перебували у складі Польського королівства і надій на їхнє повернення залишалося все менше. Тільки за рік прибуток від перепродажу янтаря на львівському ринку становив бл. 1000 пруських марок¹¹⁴. Крім предметів східного і візантійського реекспорту, з королівства Русі орденські і ганзейські купці вивозили традиційні товари місцевого виробництва: віск, мед, сіль, хутра, хліб і півфабрикати з дерева¹¹⁵. На кораблі, захопленому шведами у 1352 р., серед товарів, які належали торуньським купцям, було 1000 штук червоного руського хутра (*operis ruffi ruthenici*). Слуга кенігсберзького шефера у 1400 р. вивіз зі Львова у Торунь 50 бобрів і 2000 подільських хутер (*Podolisshes werkis*)¹¹⁶. Крім відродження *бурштинового шляху* з Балтійського до Чорного морів, з кінця XIII ст. відродився давній шлях *Via regia* з Києва на Перемишль–Краків–Прагу–Регенсбург. Обидва ці шляхи перетинались у Львові. Продовжувалися тісні контакти із землями Угорського королівства, союз з яким Леву Даниловичу вдалося відновити наприкінці

¹¹²Войтович Л. Удільні князівства Рюриковичів і Гедиміновичів XII–XVI ст. – Львів, 1996. – С. 84.

¹¹³Климкевич Р. Львів і Україна в найдавнішому геральдичному творі // Хроніка-2000. — Київ, 2000. – Вип. 35–36. – С. 106; Гречило А. Територіальні символи Галицько-Волинської держави (XIII – поч. XIV ст.) // Король Данило Романович і його місце в українській історії. – Львів, 2003. – С. 133; Книш Я. Б. Львівське королівство // Поступ (Львів). – 2003. – № 129.

¹¹⁴Dollinger P. The German Hanza. – London, 1970. – P. 231–232.

¹¹⁵Войтович Л. Торгівля, ремесло, рільництво // Історія Львова. – Львів, 2006. – Т. 1. 1256–1772. – С. 87.

¹¹⁶Масан О. Середньовічна Україна і Німецький Орден: недосліджені проблеми взаємодіносносін // Четвертий Міжнародний конгрес українців. Історія.– Одеса; Київ; Львів, 1999. – Ч. 1. – С. 78.

XIII ст., підтримавши останнього з Арпадів – Андрія III. Тому можна погодитися з оцінкою німецького історика Фрідріха Лютге, що Львів став одним із найважливіших торговельних міст тогочасної Європи¹¹⁷.

Після загибелі Ногая у 1300 р., скориставшись боротьбою Токти з його спадкоємцями, королівство Русі звільнилося від ординської опіки, Юрій Львович зміг прийняти королівський титул, було утворено окрему Галицьку митрополію, яка об'єднала епархії на територіях, незалежних від Орди¹¹⁸. Але вже з приходом на престол хана Узбека (1313–1341), при якому Золота Орда переживала найбільше піднесення¹¹⁹, відновився її вплив на королівство Русі. Київську землю було втрачено ще наприкінці XIII – на початку XIV ст. під час походів Токти у 1299–1300 рр. Майже одночасна загибель сюзерена королівства Русі Андрія Юрійовича і його брата луцького князя Лева Юрійовича наприкінці весни – до 21 травня 1323 р.¹²⁰, ймовірно, була пов'язана з боротьбою з ординцями, які намагалися відновити свою зверхність над цими землями¹²¹. У наступних довгих і складних перемовинах, які відкрили перший етап боротьби за спадщину Романовичів, позиція хана Узбека впливала на всі сторони цих перемовин, які завершилися компромісом, що привів до влади юного внука короля Юрія – Болеслава-Юрія Тройденевича за регентства його матері.

Польська патріотична історіографія створила стереотип покірною польсько-го васала Болеслава-Юрія Тройденевича, який на Вишеградському з'їзді у 1338 р.

¹¹⁷Lütge F. *Strukturwandlungen im ostdeutschen und osteuropäischen Fernhandel des 14. bis 16. Jahrhunderts.* – München, 1964. – S. 16.

¹¹⁸Войтович Л. Юрій Львович та його політика // Галичина і Волинь в добу середньовіччя. До 800-річчя з дня народження Данила Галицького. – Львів, 2001. – Вип. 3. – С. 70–78; *Його ж.* Королівство Русі: реальність і міфи // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2003. – Вип. 7. – С. 63–71; *Його ж.* Королівство Русі: факти і міфи // Дрогичинь 1253. – Івано-Франківськ, 2008. – С. 4–17; *Паславський І.* Галицька митрополія. – Львів, 2007. – С. 7–42.

¹¹⁹История Золотой Орды. Сборник материалов. – Санкт-Петербург, 2003. – С. 71–73; *Измайлов И.* Войны на Западе. Польша и Литва // История татар с древнейших времен. Улус Джучи (Золотая Орда) XIII – середина XV вв. – Казань, 2009. – Т. 3. – С. 525–528; *Селезнёв Ю. В.* Элита Золотой Орды. – Казань, 2009. – С. 199–201; *Почакаев Р. В.* Цари ордынские. Биографии ханов и правителей Золотой Орды. – Санкт-Петербург, 2010. – С. 88–107; *Его же.* Расцвет Улуса Джучи: правление Узбека и Джанибека // Золотая Орда в мировой истории. – Казань, 2016. – С. 244–263; *Юрченко А. Г.* Хан Узбек. Между империей и исламом. Структуры повседневности. – Санкт-Петербург, 2012; *Хаутала Р.* Провостояние между Улусом Джучи и католической Европой с середины XIII до середины XIV века // Золотая Орда в мировой истории. – Казань, 2016. – С. 371–383.

¹²⁰Грушевский М. С. *История Украины-Руси.* – Львів, 1905. – Т. 3. – С. 120–121, 527–529; *Кунник А. А.* Объяснительное введение к грамотам и летописным сказаниям, касающимся истории Червонной Руси в XIV в., с приложением подлинных текстов // Болеслав-Юрий II, князь всей Малой Руси. Сб. мат. и исслед. – Санкт-Петербург, 1907. – С. 152; *Шабильдо Ф. М.* Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского. – Киев, 1987. – С. 22–23; *Беняк Я.* Вигаснення галицько-волинської княжої династії // Галичина та Волинь у добу середньовіччя. Історичні та культурні студії. – Львів, 2001. – Вип. 3. – С. 79–85.

¹²¹Войтович Л. Князь Лев Юрійович: Спроба портрета // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2006. – Вип. 10. – С. 127–131.

заповів галицько-волинські землі польському королю Казимиру III¹²². Однак не було і немає досі жодних доказів участі Болеслава-Юрія або його посла у Вишеградських зустрічах 1335 р. і 1338 р., де було закладено основи польсько-угорської унії¹²³. Сам польський король Казимир III ніде не покликався на цю угоду, яка нібито зробила його легітимним спадкоємцем галицько-волинського престолу. А сюзерен королівства Русі князь Болеслав-Юрій Тройденевич всіляко демонстрував самостійну політику в інтересах свого краю, зміцнивши своє становище союзом з Литвою у 1331 р., підтвердженням союзу з Тевтонським Орденом у 1334 р., антипольська спрямованість якого очевидна, та вноормуванням стосунків з Золотою Ордою, про що свідчать зміни в титулатурі (Rus' Minoges – *Мала Русь* взамін *Русі*, тобто зняття натяків на претензії на всю Русь, яка залишалася під ординською зверхністю). На польсько-угорський союз він відреагував, отримавши військову допомогу від Узбека, нападом на Люблінську землю у 1337 р. і тримав Люблін в облозі 12 днів, знявши її тільки після загибелі

¹²²Gorzycki K. Połączenie Rusi Czerwonej z Polską przez Kazimierza Wielkiego. – Lwów, 1889; Prochaska A. W sprawie zajęcia Rusi przez Kazimierza Wielkiego // Kwartalnik Historyczny. – Lwów, 1892. – T. 6. – S. 1–33; Balzer O. Kazimierz III Wielki // Balzer O. Genealogia Piastów. – Kraków, 2005 (1895). – S. 60–682; Semkowicz A. Adelajda, Krystyna i Jadwiga, żony Kazimierza Wielkiego // Kwartalnik Historyczny. – Lwów, 1898. – T. 12. – S. 561–566; Zakrzewski S. Wpływ sprawy ruskiej na państwo polskie w XIV wieku // Przegląd Historyczny. – 1921–1922. – T. 23/1. – S. 97–110; Paszkiewicz H. Polityka ruska Kazimierza Wielkiego. – Warszawa, 1925. – S. 7–11; Kętrzyński S. Ze studiów genealogicznych. 1. Nieznany document Kazimierza Wielkiego z r. 1344 // Mięsięcznik Heraldyczny. – 1934. – № 13. – S. 48–51; Kaczmarczyk Z. Kazimierz Wielki. – Warszawa, 1948; Długopolski E. Władysław Łokietek na tle swoich czasów. – Wrocław, 1951. – S. 223; Sieradzki J. Polska wieku XIV. Studium z czasów Kazimierza Wielkiego. – Warszawa, 1959; Kozłowska-Budkowa Z. Z ostatnich lat Kazimierza Wielkiego // Małopolskie Studia Historyczne. – 1963. – T. 6, z. 3–4. – S. 17–26; Samsonowicz H. Kazimierz III Wielki // Poczet królów i książąt polskich. – Warszawa, 1980. – S. 247–253; Śliwiński J. Mariaż Kazimierza Wielkiego. Studium z zakresu obyczajowości i etyki dworu królewskiego w Polsce XIV wieku. – Olsztyn, 1987. – S. 44–46; Idem. Kazimierz Wielki. Kobiety a polityka. – Olsztyn, 1994; Jasiński K. Małżeństwa i koligacje polityczne Kazimierza Wielkiego // Studia Zródłoznawcze. – 1990. – № 32–33. – S. 58–65; Idem. Dzień koronacji Kazimierza Wielkiego w świetle współczesnych źródeł // Opuscula minora in memoriam Iosepho Spors / [pod red. J. Hauzińskiego]. – Słupsk, 1993. – S. 171–182; Iuud. Przydomek Kazimierza Wielkiego – czas powstania i geneza // Genealogia. Studia i materiały historyczne. – 1995. – T. 5. – S. 25–43; Jasiński K. Kazimierz Wielki // Jasiński K. Rodowód Piastów małopolskich i kujaskich. – Poznań; Wrocław, 2001. – S. 163–171; Kryk F. Wielki król i jego następcę. – Kraków, 1992; Szczur S. Historia Polski średniowiecznej. – Kraków, 2002. – S. 365–380; Elmonowski J. Stosunki polityczne między Piastami a Luksemburgami i Wittelsbachami w pierwszej połowie XIV wieku. – Toruń, 2002; Nowakowski T. Kazimierz Wielki a Bydgoszcz. – Toruń, 2003; Wyrozumski J. Kazimierz Wielki. – Wrocław, 2004; Barański M.K. Dynastia Piastów w Polsce. – Warszawa, 2006. – S. 484–489; Jasionica P. Polska Piastów. – Toruń, 2007. – S. 291–299; Dąbrowski J. Kazimierz Wielki: twórca korony królestwa polskiego. – Kraków, 2007.

¹²³Dąbrowski J. Ostatnie lata Ludwika Wielkiego. – Kraków, 1918. – S. 111–112; Włodarski B. Polska i Ruś, 1194–1340. – Warszawa, 1966. – S. 287–289; Dowiat J. Polska – państwem średniowiecznej Europy. – Warszawa, 1968. – S. 323; Wyrozumski J. Historia Polski do 1505 r. – Warszawa, 1973. – S. 227.

ординського воєначальника¹²⁴. На Вишеградських зустрічах між польським королем Казимиром III та угорським королем Карлом Робертом було лише домовлено, що за відсутності спадкоємців по мечу у польського короля його престол відійде до сина Карла Роберта і племінника Казимира III – Людовика Анжуйського¹²⁵. До Вишеграду 29 червня 1338 р. прибув “Лотко, князь руський” (“Lothka dux Rutenorum”¹²⁶), який під пером польських істориків з “Лотка” став “Большком” і на підтвердження “Казимирівської легенди” був ототожнений з князем Болеславом-Юрієм¹²⁷, з чим немає жодних підстав погодитися¹²⁸. Мирон Кордуба відразу ідентифікував цього *Лотка* як князя Владислава Земовитовича, сина добжинського князя Земовита I та Анастасії Львівни, якого польська сторона готова була підтримати як противагу Юрію-Болеславу Тройденівичу після згаданого походу на Люблін 1337 р.¹²⁹ З цього часу нікому не

¹²⁴Rocznik świętokrzyski do r. 1490 / [wyd. A. Bielowski] // Monumenta Poloniae Historica. – Kraków, 1874. – Т. 3. – Р. 78; *Кордуба М.* Болеслав-Юрій II. Останній самостійний володар Галицько-Волинської держави з нагоди 600-ліття його смерті // *Минуле і сучасне.* – Краків, 1941. – Ч. 7; *Войтович Л.* Князь Юрій-Болеслав Тройденівич: ескіз портрету // *Князя доба: Історія і культура.* – Львів, 2011. – Вип. 5. – С. 209–221; *Його ж.* Казимирівська легенда: подолання стереотипів // *Дрогобицький краєзнавчий збірник.* – Дрогобич, 2017. – Вип. 19–20. – С. 95–117.

¹²⁵Scriptores Rerum Hungaricarum veteres ac genuine / [ed. J. G. Schwantiarum]. – Vindobonae, 1746. – Т. 1. – Р. 166; Ioannis de Czarnkow Chronicon Polonorum (1333–1394) // Monumenta Poloniae Historica. – Lwów, 1872. – Т. 2. – Р. 638–639. Ретельний перебіг подій на цих зустрічах зафіксований у Дубницькій хроніці (Chronicon Dubnicense). Ця хроніка, сформована у 1479 р., в частині висвітлення зустрічей повторює Будаїську хроніку (Chronicon Budense), першу друковану хроніку, видану у Буді заходами Андреаса Гесса 1473 р. Будаїська хроніка спиралась на Ілюстровану хроніку Марка Кальті (Márk Kálti), сформовану упродовж 1358–1370 рр., чотири головні копії якої доведені до 1330 р. (*Domanovszky S.* Chronici Hungarici Compositio saeculi 14. Prsefatio // Scriptores Rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum. — Budapest, 1937. – Vol. 1. – Р. 228–233; *Karsai G.* Névtelenség, névreges és szerzőnév középkori krónikáinkban // Századok. – Budapest, 1963. – № 4. – 671 old.), але у розпорядженні А. Гесса була одна з пізніших копій із записами за 1333–1342 рр., яку він використав у надрукованій Будаїській хроніці (Chronicon Budense // Scriptores Rerum Hungaricarum... Р. 500–503). Ці записи зробив придворний клірик Янош Кетї (Janos Kétyi), у 1340–1360 рр. керівник школи при Егерському монастирі (*Mályusz E.* Krónika-problémak // Századok. – Budapest, 1966. – № 4–5. – 726 old.; *Ibid.* A Thuróczykrónika és forrásai. – Budapest, 1967. – 65 old.), тобто інформація про вишеградські зустрічі близька за часом до них і взята з офіційних документів, до яких автор мав доступ.

¹²⁶Chronicon Dubnicense // Historiae Hungaricae Fontes Domenici / [ed. M. Florianus]. — Lipsiae, 1884. – Vol. 3. – Р. 128.

¹²⁷*Dąbrowski J.* Ostatnie lata... – S. 112; *Abraham W.* Powstanie organizacji kościoła łacińskiego na Rusi. – Lwów, 1904. – Т. 1. – S. 206; *Balcer O.* O następstwie tronu w Polsce // *Rozprawy Akademii Umiejętności.* Wydział Historyczno-Filozoficzny. – Kraków, 1905. – Ser. 2. – Т. 11. – S. 430; *Zakrzewski S.* Wpływ sprawy ruskiej na państwo polskie w XIV wieku // *Przegląd Historyczny.* – Warszawa, 1922. – Т. 23. – S. 99; *Włodarski B.* Polska i Ruś... – S. 288; *Wyrozumsi J.* Kazimierz Wielki. – Wrocław, 1986. – S. 80–81.

¹²⁸*Мазур О.* “Лотка, князь руський, прибув до Вишеграда”: гіпотетична ідентифікація особи // *Дрогобицький краєзнавчий збірник.* – Дрогобич, 2003. – Вип. 7. – С. 72–79.

¹²⁹*Кордуба М.* Болеслав-Юрій II. Останній самостійний володар Галицько-Волинської держави. – С. 19–20. *Войтович Л.* Князь Юрій-Болеслав Тройденівич... – С. 209–221.

вдалося заперечити цю ідентифікацію¹³⁰. Новий похід на польські землі за участю ординських військ відбувся в лютому 1340 р.¹³¹

За таких умов 7 або 9 квітня 1340 р. було отруєно князя Болеслава-Юрія Тройденевича¹³². Всі джерела, які повідомляють про його смерть, походять від реляції Казимира III¹³³. З огляду на наявність у Львові, Володимирі та Галичі різноетнічних громад та католицьких храмів, версія отруєння князя боярами за його прихильність до католицького обряду не має належного обґрунтування. Якщо князя отруїли бояри-змовники, то вони, радше, керувалися зв'язками з Польщею або Угорщиною, а не міжконфесійним протистоянням, якого на ті часи ще не було. Найвігіднішою смертю галицько-волинського князя була польському королеві Казимирові III¹³⁴. Татарський історик Іскандер Ізмайлов висунув версію, що Болеслава-Юрія отруїли агенти Казимира III¹³⁵. Обидва союзники Казимир III і угорський король Карл Роберт виявилися найкраще підготовленими до такого розвитку подій. На першу звістку про смерть галицько-волинського князя польський король зумів зібрати військо (на подібні заходи звичайно затрачалися місяці!) і ще у квітні зайняти Львів. А угорський король вже на самому початку травня 1340 р.¹³⁶ (якщо не 19–20 квітня¹³⁷) відправив у похід до Галицької землі військо на чолі з палатином Віллермом Другетом. Його, вірогідно, пропустили найкоротшим шляхом через карпатську лінію оборони бояри-змовники. Але ці плани несподівано зірвалися. Волинське боярство і частина галицького боярства підтримали удільного волинського князя Любарта-Дмитра Гедиміновича¹³⁸ – зятя одного з останніх Романовичів, луцького князя Лева Юрійовича¹³⁹. Щоб він не зміг

¹³⁰Войтович Л. Князь Юрій-Болеслав Тройденевич... – С. 209–221.

¹³¹Паршин І. Хроніка Іоанна з Вінтертура (Іоанна Вітодуранського) як джерело до історії Галицько-Волинської Русі першої половини XIV ст. // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2014. – Вип. 17–18. – С. 71–78.

¹³²Горзький К. Połączenie Rusi Czerwonej z Polską przez Kazimierza Wielkiego. – Lwów, 1889. – S. 14; Prochaska A. W sprawie zajęcia Rusi przez Kazimierza Wielkiego // Kwartalnik Historyczny. – Lwów, 1892. – Т. 6. – S. 12; Balzer O. Genealogia Piastów. – Kraków, 2005 (1895). – S. 787–788.

¹³³Грушевський М. Історія України-Руси. – Т. 3. – С. 534–535.

¹³⁴Войтович Л. Боротьба за спадщину Романовичів (1340–1434): між стереотипами та історичною правдою // Княжа доба: історія та культура. – Львів, 2018. – Вип. 12. – С. 127–142.

¹³⁵Ізмайлов І. Войны на Западе. Польша и Литва. – С. 525.

¹³⁶Гарді Д. Кілька нових зауважень до походу угорського палатина Віллерма Другета “in Ruteniam” навесні 1340 року // Княжа доба: історія і культура. – Львів, 2013. – Вип. 7. – С. 209–216.

¹³⁷Волощук М., Стасюк А. Про похід палатина Віллерма in Ruteniam у квітні 1340 р. // Вісник Прикарпатського університету. Історія. – Івано-Франківськ, 1995. – Вип. 17. – С. 46–54.

¹³⁸Визнання Любарта-Дмитра галицьким боярством засвідчено відомим написом на дзвоні собору святого Юрія у Львові з 1341 р. (Болеслав-Юрій II, князь всей Малої Русі. Сб. мат. и исслед. собр. О. Гонсировским, А. А. Куником, А. С. Лаппо-Данилевским, И. А. Линниченко, С. П. Пташицким и И. Режабком. – Санкт-Петербург, 1907. – С. 79; Мусин А. Колокол святого Юра 6849 года: между Львовом, Пльщом, Петербургом и Тербовлей // Княжа доба: історія і культура. – Львів, 2017. – Вип. 11: Княжий Львів. – С. 95–120.

¹³⁹Войтович Л. Князь Лев Юрійович: Спроба портрета // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2006. – Вип. 10. – С. 127–131.

коронуватися, Казимир III вивіз зі Львова коронаційні регалії. Але це не зашкодило визнанню Любарта-Дмитра не тільки боярством, але й золотоординським ханом Узбеком, який надав йому військову допомогу. З цим військом боярин Дмитро Детько і князь Данило Острозький змусили поляків відступати від Львова¹⁴⁰. Звістки про підхід ординців зумовили і повернення угорського війська. Взимку 1341 р. війська королівства Русі і хана Узбека вторгнулися у польські землі, дійшли до Кракова, зачепили угорські кордони, змусивши Казимира III звертатися по допомогу до Угорщини та Тевтонського Ордену¹⁴¹. Добиваючись прихильності галицького боярства, Любарт-Дмитро Гедимінович надав його лідеру Дмитрові Детьку високий сан управителя (*provisor* чи *proconsul*), або старости (*capitaneus*), Руської землі¹⁴². Уже в березні (не пізніше 27 червня) 1341 р. той повідомив громаду Торуня про відновлення миру з Польщею¹⁴³. Однак боротьба за спадщину Романовичів тільки розгорталася¹⁴⁴.

¹⁴⁰ *Шараневич И.* История Галицко-Володимирской Руси. – Львов, 1863. – С. 158–159.

¹⁴¹ *Anonymi Leobicensis Chronicon libris sex comprehensum, a Christo nato usque ad annum ejusdem MCCCXLIII* / [ed. H. Pez] // *Scriptores rerum Austriacarum veteres ac genuini*. – Lipsiae, 1721. – Т. 1. – Col. 958; *Vetera Monumenta historica Hungarum sacram illustrantia* / [ed. A. Theiner]. – Romae, 1859. – Т. 1 (1216–1352). – P. 637–638; *Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae gentium que finiti matum historiam illustrantia* / [ed. A. Theiner]. – Romae, 1860. – P. 468; *Rocznik Traski* / [ed. A. Bielowski] // *Monumenta Poloniae Historica*. – Lwów, 1872. – Т. 2. – P. 860–861; *Fontes rerum Austriacarum. Österreichische Geschichts-Quellen* / [Hrsg. von J. Loserth]. – Wien, 1875. – Bd. 8. – S. 564–565; *Rocznik Małopolski* / [ed. A. Bielowski] // *Monumenta Poloniae Historica*. – Lwów, 1878. – Т. 3. – P. 199; *Iohannis abbatis Victoriensis. Liber certarum historiarum* / [ed. F. Schneider]. – Libri IV–VI // *Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum*. – Hannoverae et Lipsiae, 1910. – Т. 2. – P. 218; *Iohannis Vitodurani. Chronica* / [Hrsg. F. Baethgen] // *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum. Nova Series*. – Berlin, 1924. – Т. 3. – P. 181.

¹⁴² *Войтович Л.* Часи старости Дмитра Детька і князя Любарта // *Історія Львова*. – Львів, 2006. – Т. 1: 1256–1772. – С. 60–62.

¹⁴³ *Купчинський О.* Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII – першої половини XIV століть. Дослідження. Тексти. – Львів, 2004. – С. 194–200.

¹⁴⁴ *Wyrozumski J.* Polska, Węgry i sprawa Rusi halicko-włodzimierskiej za Kazimierza Wielkiego // *Europa środkowa i wschodnia w polityce Piastów*. – Toruń, 1997. – S. 111–119; *Войтович Л.* Боротьба Любарта-Дмитра Гедиміновича за відновлення Галицько-Волинської держави // *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки*. – Луцьк, 2009. № 22. – С. 120–127; *Його ж.* Польща. Мазовія, Литва та Угорщина у боротьбі за спадщину Романовичів // *Проблеми слов'янознавства*. – Львів, 2010. – Вип. 59. – С. 52–66; *Його ж.* Польський король Казимир III і боротьба за спадщину Романовичів // *Вісник Львівського університету. Серія історична*. – Львів, 2011. – Вип. 46. – С. 2–26; *Wojtowycz L.* Walka o spadek po Romanowiczach a król polski Kazimierz III Wielki // *Kazimierz Wielki i jego państwo. W siedemsetną rocznicę urodzin ostatniego Piasta na tronie polskim* / [pod red. J. Maciejewskiego i T. Nowakowskiego]. – Bydgoszcz, 2011. – S. 47–66; *Його ж.* Заключительний етап боротьби за “королевство Русі” // *Вестник Удмуртского университета*. – Серия 5. История и филология. – Ижевск, 2012. – Вып. 3. – С. 10–15; *Його ж.* Казимирівська легенда: подолання стереотипів // *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. – Дрогобич, 2017. – Вип. 19–20. – С. 95–117; *Його ж.* Боротьба за спадщину Романовичів (1340–1434): між стереотипами та історичною правдою // *Княжа доба: історія та культура*. – Львів, 2018. – Вип. 12. – С. 127–142; *Його ж.* Боротьба за спадщину Романовичів (1340–1434 pp.):

Любарт-Дмитро Гедимінович не міг розраховувати на широку допомогу Великого князівства Литовського, основні сили якого були зв'язані боротьбою з Тевтонським Орденом. Запрошуючи дружини молодших литовських князів, він змушений був роздавати їм лени у Волинській землі для утримання цих дружин. Так з'явилися на Волині Наримунтовичі, Корятовичі, а пізніше Кейстут та Явнут Ольгердовичі. Утримуючи королівство Русі, а потім борючись за його відродження, Любарт-Дмитро не був литовським васалом, що підкреслив титулом *великий князь*¹⁴⁵. У цій боротьбі він отримував постійну допомогу військ Золотої Орди, навіть у складний період боротьби за золотоординський трон (“велика замятня”). Це дало можливість стверджувати, що Любарт-Дмитро став ординським васалом¹⁴⁶. Більшість істориків, залишаючись в полоні стереотипів *Казимирівської легенди*, за яким королівство Русі чи Галицько-Волинська держава була приєднана до Польщі Казимиром III у 1340 р., подають цей період як боротьбу між Польським королівством, Золотою Ордою та Великим князівством Литовським¹⁴⁷.

До 1343 р. зберігався статус-кво. У стольному Львові перебував староста Руської землі Дмитро Дедько, намісник князя Дмитра¹⁴⁸ (Любарта Гедиміновича). Близько 1343 р. не без згоди місцевого боярства Казимир III оволодів Сяноцькою землею. У 1344 р. польський король запропонував васалу Любарта князю Костянтину Корятовичу, який тримав частину волинського Поділля з центром у Хмільнику, союз, скріплений шлюбом з його донькою Кунегундою¹⁴⁹. А угорський король Людовик Анжуйський у 1344 р. послав грамоту до Дмитра Детька як до “вірного свого мужа, комеса Детька, старости Руської землі”¹⁵⁰. У 1344–1345 рр. польсько-угорські війська

нумізматичний аспект // Вісник Львівського університету. Серія історична. Спеціальний випуск: на пошану професора Романа Шуста. – Львів, 2019. – С. 67–82.

¹⁴⁵ *Войтович Л.* Етапи політичної історії Волині XIV–XV ст. Державність. Васалітет. Інкорпорація // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 1998. – Т. 5: Історичні та філологічні розвідки, присв. 60-річчю акад. Я. Ісаєвича. – С. 153–168.

¹⁴⁶ *Вернадський Г. В.* Монголы и Русь. – Тверь, 2000. – С. 210.

¹⁴⁷ *Измайлов И.* Войны на Западе. Польша и Литва // История татар с древнейших времён. — Казань, 2009. – Т. 3. Улус Джучи (Золотая Орда) XIII – середина XV вв. – С. 518–528; *Хайтала Р.* Противостояние между Улусом Джучи и Католической Европой с середины XIII до середины XIV века // Золотая Орда в мировой истории. – Казань, 2016. – С. 371–383.

¹⁴⁸ Напис на великому дзвоні собору св. Юрія у Львові: “В лѣто 6849 сольян бы колок сии светому Юрью при князи Дмитриі игуменом Євъфимьем, а писал Скора Яков” (*Жолтовський М. П.* Художнє лиття на Україні XIV–XVIII ст. – Київ, 1973. – С. 6–8).

¹⁴⁹ *Летописи белорусско-литовские // Полное собрание русских летописей.* – Москва, 1980. – Т. 35. – С. 66, 74, 138, 160, 186, 207, 228; *Balzer O.* Genealogia Piastów. – Kraków, 1895. – S. 394, 396; *Шабульдо Ф. М.* Земли Юго-Западной Руси в ... – С. 45; *Войтович Л.* Борьба за спадщину Романовичів (1340–1434): між стереотипами та історичною правдою // Княжа доба: історія і культура. – Львів, 2018. – Вип. 12. – С. 127–128.

¹⁵⁰ “...fidei suo viro Magnifico Comiti Dechh Capitaneo Ruthenorum...” (Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis / [ed. G. Fejer.]. – Budaë, 1833. – Т. 9. – Vol. 1. – P. 209). Мабуть, мав рацію Михайло Грушевський, вважаючи, що угорський король лише нагадав про свій “сюзеренітет” над королівством Русі, який впливав з його титулу “короля Галіції і Лодомерії” (*Грушевський М.* Історія України-Руси. – Т. 4. – С. 29). Проте угорський король не вжив у листі цього титулу, обмежившись титулом Dei gratia Rex Hungariae, що вказує

обложили Вільно, запобігаючи допомозі литовських князів Любарту-Дмитру. У відповідь Любарт-Дмитро організував вторгнення ординців в угорські землі. Від 1346 р. Казимир III титулував себе господарем і дідичем Русі¹⁵¹. У 1349 р. польський король почав завоювання королівства Русі. Протягом серпня-листопада 1349 р. йому вдалося зайняти більшу частину Галицької землі зі Львовом і частину Волині. Теревовельський князь Олександр Корятович присягнув Казимиру III¹⁵². Але вже невдовзі у 1350 р., не маючи достатньо сил, щоб самотужки завоювати королівство Русі, Казимир III визнав право угорського короля на спадщину Романовичів, за що отримав *королівство Русі* в дожиттєве володіння і угорську допомогу в його завоюванні¹⁵³. Відповідна

на невизначеність стосунків між сторонами. При цьому цікаве звернення “*Vestrae Magnificentiae*” (“ваша високість”) до Дмитра Детька (*Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*. – P. 210) у листі, в якому угорський король просить внормувати митні проблеми в торгівлі з містом Кошице. Безперечно, що королівська канцелярія не уникла проблем при укладанні цього документа (*Мазур О.* “*Demetrios Detko, provisor seu capitaneus terrae Russiae*” (інститут “старійшини” у політичному житті Галицької землі другої чверті XIV ст.) // Семінарії “Княжі часи”. – Львів, 2002. – С. 19–20). Зрозуміло, що зарахування Дмитра Детька до угорських васалів (*Abraham W.* *Powstanie organizacji*. – S. 218; *Paszkiiewicz H.* *Polityka ruska*. – S. 78–81; *Шабульдо Ф. М.* *Земли Юго-Западной Руси...* – С. 40; *Wyrozumski J.* *Kazimierz Wielki*. – S. 92–96; *Dąbrowski J.* *Kazimierz Wielki*. – S. 32) безпідставне. Навіть якщо походження цього лідера галицького боярства і могло бути пов’язаним з Угорським королівством, цього замало, аби вважати його васалом Людовика Анжуйського (*Волощук М.* *Проблема васальної залежності Дмитра Детька від угорського короля Людовика I* // *Княжа доба: історія і культура*. – Львів, 2012. – Вип. 6. – С. 269–279).

¹⁵¹Повний титул: “*милістю Божою король Краківської землі, Судомирської землі, Серадської землі, Польської землі, Куявської землі, Добрянської землі, Руської землі, господар і вічний дідич землям тим володар, король велебний*” (Акты, относящиеся к истории Южной и Западной Руси, собранные и изданные Археографической комиссией. – Санкт-Петербург, 1863. – Т. 1 (1361–1599). – №. 1).

¹⁵²*Puzyna J.* *Koriat i Koriatowicze oraz sprawa podolska* // *Ateneum Wilenskie*. – Wilno, 1936. – R. 4. – S. 12–19; *Idem.* *Pierwsze wystąpienia Koriatowiczow na Rusi Poludniowej* // *Ibid.* – Wilno, 1938. – R. 12. – Z. 2. – S. 3–67. Саме тому в грамоті Спиткові з Мельштина від 12 червня 1395 р. на володіння Поділлям зазначено, що округи Теревовля і Стінка залишаються з правами, які вони мали при Казимиру III та Владиславі Опольському (*Шабульдо Ф. М.* *Земли Юго-Западной Руси...* – С. 51–52). Олександр Корятович, напевно, поспішив перейти в католицьку конфесію, бо пізніше спеціальною буллою папи Григорія XI від 30 січня 1378 р., як захисникові єдності з римською церквою, на той час володар Кам’янця на Русі князь Олександр отримав повноваження надавати місцевому населенню певні духовні відпущення (*Bullarium Poloniae* // [ed. et cur. I. Sulkowska-Kuras et S. Kuras]. – Romae, 1985. – Т. 2. – Nr. 4439).

¹⁵³*Pór A., Schönherr G.* *Az Anjou-ház és örökosei (1301–1439)* // *A magyar nemzet története* / [red. S. Szilágyi]. – Budapest, 1895. – Т. 3. – 291 old.; *Halecki O.* *O genezie i znaczeniu rządów andegaweńskich w Polsce* // *Kwartalnik Historyczny*. – Warszawa, 1921. – Т. 35. – S. 31–66; *Dąbrowski J.* *Ostatnie lata*. – S. 190; *Idem.* *Polityka andegaweńska Kazimierza Wielkiego* // *Kwartalnik Historyczny*. – 1922. – Т. 36. – S. 11–40; *Haman B.* *A lengyel-magyar barátság, történeti alapjai* // *Haman B.* *Magyar középkor*. – Budapest, 1938. – 511–518 old.; *Wyrozumski J.* *Kazimierz Wielki*. – S. 79–80; *Szczur S.* *W sprawie sukcesji andegaweńskiej w Polsce* // *Roczniki Historyczne*. – Poznań, 2009. – R. 75. – S. 61–104; *Wojtowycz L.* *Walka o spadek*. – S. 61–62.

угода, яка зафіксувала право короля Людовика Анжуйського на польську спадщину в разі відсутності нащадків *по мечу* в Казимира III, а також повернення *королівства Русі* угорській стороні за умови появи таких нащадків, була зафіксована на з'їзді у Сулейові в другій половині травня 1350 р.¹⁵⁴ Польський король заручився і підтримкою римського папи Климента IV¹⁵⁵. 1352 р. у війну вступили угорські війська. Король Людовик був навіть поранений при облозі Белза й, зазнавши значних втрат, мусив відступити. На допомогу Любарту прийшли тільки золотоординські війська, які зупинили просування поляків на Поділлі¹⁵⁶. У червні–вересні 1352 р. бойові дії завершилися компромісним миром між королем Казимиром III та його союзниками мазовецькими князями з одного боку і Любартом з князями Кейстутом, Явнутом Ольгердовичами, Юрієм Наримунтиновичем і Юрієм Корятовичем (а не Великим князівством Литовським!) з іншого боку. За цим миром до короля відходила львівська земля, а за Любартом залишалися володимирське, луцьке, белзьке, холмське і берестейське князівства. Кременецьке князівство залишалося за Юрієм Наримунтовичем без права укріплення міста до часу остаточного миру, коли ці землі мали відійти до польського короля. Суперечку між угорським королем і Любартом-Дмитром Гедиміновичем¹⁵⁷ мав вирішити суд (з'їзд угорських баронів з литовськими князями) під Холмом¹⁵⁸.

Зрозуміло, що цей компроміс був тимчасовим. У 1353 р. Любарт-Дмитро Гедимінович здійснив кілька успішних походів проти поляків. Зокрема, у травні він був під Львовом, але не зміг втримати столицю краю і лише зруйнував міські укріплення, напевно, щоб полегшити здобуття міста у майбутньому¹⁵⁹. Намагаючись здобути підтримку поліетнічного львівського патриціату, Казимир III 17 червня 1356 р. надав Львову магдебурзьке право та 70 франконських ланів землі¹⁶⁰ або, радше, підтвердив право, надане ще Левом Даниловичем¹⁶¹.

¹⁵⁴Kodeks dyplomatyczny Małopolski / [wyd. F. Piekosiński]. – Kraków, 1876. – Т. 1. – Nr 230; Nowy kodeks dyplomatyczny Wielkopolski. – Poznań, 1879. – Т. 3. – Nr 1299; Kodeks dyplomatyczny Mazowsza. / [wyd. I. Sułkowska-Kuraś, S. Kuraś przy współudziale K. Pakulskiego i H. Wajsa]. – Wrocław, 1989. – Т. 2. – Nr 302; *Szczur S.* W sprawie sukcesji. – S. 91–92.

¹⁵⁵Климент IV буллою від 14 березня 1351 р. повідомив архієпископа гнезненського і весь клір Польщі про заволодіння королем Казимиром землі *невірних русинів* і можливість створення там семи єпископств, об'єднання русинів з литовцями та часте вторгнення в ці землі татар, для захисту від яких було покладено збирати десятину з усіх церковних маєтностей протягом чотирьох років, яка мала бути поділеною між королем та папою (*Bullarium Poloniae* / [ed. et cur. I. Sułkowska-Kuras et S. Kuras]. – Romae, 1985. – Т. 2. – Nr 518).

¹⁵⁶*Długosz J.* Roczniki czyli Kroniki sławnego Krolestwa Polskiego. – Warszawa, 1975. – Т. 5, ks. 9. – S. 419.

¹⁵⁷Очевидно, стосовно спадщини Романовичів.

¹⁵⁸Грамоты XIV ст. / [упоряд., вст. стаття, комент. і словн.-покажч. М. М. Пещак]. – Київ, 1974. – С. 29–32.

¹⁵⁹*Ісасевич Я., Войтович Л.* Перехідний час: 1349–1387 // Історія Львова. – Т. 1. – С. 65.

¹⁶⁰Привілеї міста Львова (XIV–XVIII ст.) / [упоряд. М. Капраль]. – Львів, 1998. – С. 27–31.

¹⁶¹*Грушевський М.* Історія України-Руси. – Львів, 1905. – Т. 5. – С. 222–227; *Купчинський О.* Із спостережень над розвідком документа та діяльністю князівської канцелярії Галицько-Волинських земель XIII – першої половини XIV століть // Записки НТШ. – Львів, 1996. – Т. 241. Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. – С. 60; *Капраль М.*

У XIV ст., незважаючи на масове поширення срібних празьких грошей, відбувається відродження карбування срібної монети в Центральній-Східній Європі, причому не тільки як представницької демонстрації, але й як платіжного засобу, тобто в достатньо повноцінній емісії¹⁶². Галицько-волинські володарі теж карбували власні монети¹⁶³, можливо, навіть з часів князя Лева Даниловича¹⁶⁴, серед інших – мідні монети князя Болеслава-Юрія Тройденовича для широкого вжитку. Власні монети з гербами Галицької (лев) та Волинської (рівнораменний хрест) земель карбував і Любарт-Дмитро Гедимінович¹⁶⁵. Зрозуміло, що і Казимир III відразу ж зайнявся налагодженням карбування власних “руських грошей”, перша згадка про ходження яких

Привілеї міста Львова XIV–XVIII ст. (історико-джерелознавчий огляд) // Привілеї міста Львова (XIV–XVIII ст.). – Львів, 1998. – С. 15–16.

¹⁶²Шуст Р. НумізMATика: Історія грошового обігу та монетної справи в Україні. – Київ, 2007. – С. 78–81.

¹⁶³Книш Я. Монети Галицько-Волинської держави // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2013. – Вип. 23. – С. 101–113; Його ж. Мідні денарії Юрія Болеслава Тройденовича (Доповідь, виголошена 1.03.2018 на науковому семінарі Історичної комісії НТШ “Галицько-Волинська держава у світлі сучасних досліджень” // Збруч. Інтернетний ресурс: <https://zbruc.eu/node/78465>

¹⁶⁴Ярослав Книш атрибує відомі брактеати як монети князя Лева Юрійовича (Книш Я. Монети Галицько-Волинської держави. С. 111–113) на підставі тотожності геральдичного знаку на монеті латиномовній печатці з написом “Sigillum Leonis”, яку дослідник вважає печаткою цього ж князя (Книш Я. Sigillum Leonis // Княжа доба: історія і культура. – Львів, 2010. – Вип. 3. – С. 254–267), що залишається дискусійним, бо молодший з синів короля Юрія Львовича князь Лев Юрійович займав тільки луцький престол (Войтович Л. Князь Лев Юрійович: Спроба портрета // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2006. – Вип. 10. – С. 127–131). Печатка, як і монета, радше, належали його дідові Леву Даниловичу, який був сюзереном королівства Русі.

¹⁶⁵Борейша Ю. Аб атрыбуцы, сімваліцы і датаванні манет ВКЛ з ільвом і крыжам // Банкаўскі веснік. – 2007. – Чэрвень. – С. 59–61; Савицький В., Чотюк В. Монети Дмитрія-Любарта // Старий Луцьк. – Луцьк, 2009. – Вип. 5. – С. 152–159; Їх же. Монети Любарта Гедиміновича // Львівські нумізMATичні записки. – Львів, 2009–2010. – Ч. 6–7. – С. 27–31. Підтвердженням належності цих монет Любарту-Дмитру слугує використання гербу Галицької землі на одній з його печаток (Gumowski M. Pieczęcie Książąt Litewskich // Ateneum Wileńskie. – Wilno, 1930. – R. 7, zes. 3–4. – Tabl. 8. – Nr 51. – S. 705; Однороженко О. Руські королівські господарські та князівські печатки XIII–XVI ст. // Monumenta Rutheniae Heraldica. – Харків, 2009. – Vol. 2. – С. 51–52, 195.). Зрозуміло, що волинський князь мусив користуватися і волинським гербом, а не литовською Погонєю, як вважає, приписуючи ці монети все тому ж Леву Юрійовичу, Я. Книш (Книш Я. Монети Галицько-Волинської держави. – С. 103). Останнє було би можливим, якби Любарт залишався васалом великого князя литовського, а не сам титулувався великим князем. Білоруський дослідник Юрій Борейша приписав ці монети Федору Любартовичу на тій підставі, що Любарт не міг карбувати монети раніше, ніж це почали робити великі князі литовські чи Корятовичі на Поділлі (Борейша Ю. Волинские монеты Фёдора Любартовича в свете кладовых данных и реконструкции символики Галицко-Волинского государства. – Минск, 2015. – С. 12–14). Однак, претендуючи на все королівство Русі, Любарт-Дмитро йшов за традиціями своїх попередників, а не литовських князів. А Федір-Любартович, не володіючи Галицькою землею і не претендуючи на неї, не міг використовувати у своїх монетах її символу.

сягає 1356 р.¹⁶⁶ Так виник перший Львівський монетний двір. Цікаво, що в іконографії своєї монети польський король слідував традиції попередніх галицько-волинських правителів, зокрема короля Юрія Львовича¹⁶⁷. Карбуванням окремих *руських грошей*, виконаних в давніх руських традиціях, Казимир III декларував продовження окремого існування королівства Русі тільки під своїм сюзеренітетом, тобто унійне об'єднання королівства Русі з королівством Польщі¹⁶⁸. Управляв частиною королівства Русі намісник в ранзі *генерального старости*.

У 1362 р., скориставшись загостренням в боротьбі за владу у Золотій Орді, великий князь Литви Ольгерд Гедимінович виступив проти ординців і в битві на Синіх Водах (р. Синюха, притока Південного Бугу) розгромив війська правителів Подільського та Кримського улусів Хаджибея і Кутлу-Буки та князя Малого Поділля Дмитрія¹⁶⁹. Наслідком цього походу стало утворення потужного Подільського князівства, правителі якого відразу ж почали карбувати власні монети¹⁷⁰, декларуючи свою незалежність, яку пробували утримати, балансуючи на протиріччях Угорщини,

¹⁶⁶ Крижанівський А. Львівський монетний двір у XIV–XV століттях. – Львів, 2007. – С. 45–69.

¹⁶⁷ Книш Я. Монети Галицько-Волинської держави. – С. 111–112.

¹⁶⁸ Исаевич Я. Д. “Королевство Галиции и Володимирии” и “Королевство Руси” // Древнейшие государства на территории СССР. Материалы и исследования. 1985 г. – Москва, 1986. – С. 63; Sieradzki J. “Regnum Russiae”. Polityka ruska Kazimierza Wielkiego: Krytyka dotychczasowych poglądów i zarys nowej konstrukcji // Kwartalnik Historyczny. – 1958. – Nr 2. – S. 498. При цьому польський король, призначаючи переважно польських лицарів на високі адміністративні посади у тій частині *королівства Русі*, яку вдалося підкорити, та заохочуючи їх до колонізації цих земель, демонстрував явну тенденцію до будівництва централізованої монархії і ліквідації давніх прав населення різних регіонів (Gawlas S. Polska Kazimierza Wielkiego a inne monarchie Europy Śródkowej – możliwości i granice modernizacji władzy // Modernizacja struktur władzy w warunkach opóźnienia. Europa Środkowa i Wschodnia na przełomie średniowiecza i czasów nowożytnych / [red.: M. Dugo, S. Gawlas, H. Grala]. – Warszawa, 1999. – S. 5–34). Значна частина руської шляхти відходила з військом Любарта-Дмитра на Волинь. Частина навіть продавала свої маєтності прибулим лицарям і перебиралася до земель, підконтрольних волинському князеві. Так, наприклад, Петро Радційовський 1359 р. купив *дідицтво* Ганни Радивонкової (Грамоти XIV ст. – С. 16–17). Той же П. Радційовський 1366 р. купив *дідицтво* “Пнеколт” (Пнікут) від братів Шулжичів (Там само. – С. 39–41). 1 січня 1368 р. Ганько Сварц відкупив дідицтво на Щирці від Олешка Мелешковича (Там само. – С. 41–42). У 1371 р. Вятслав Дмитровський викупив дворище братів Василя і Генки Скибичів (Там само. – С. 42–47).

¹⁶⁹ Kuczyński S. Sine wody. – Warszawa, 1935; *Idem*. Sine wody. Rzecz o wyprawie Olgerdowej 1362 r. // Kuczyński S. M. Studia z dziejów Europy Wschodniej X–XVIII w. – Wrocław; Warszawa, 1962. – S. 135–180; Шабульдо Ф. Битва біля Синіх вод 1362 р.: маловідомі та неznані аспекти // Український історичний журнал. – Київ, 1996. – № 2. – С. 3–15; Його ж. Синьоводська проблема: можливий спосіб її розв'язання. – Київ, 1998; Його ж. Синьоводська битва 1362 р. у сучасній науковій інтерпретації // Синьоводська проблема у новітніх дослідженнях. – Київ, 2005. – С. 9–27; Моця О. П. Синьоводська битва та її наслідки в контексті історії Середньовічної Європи // Український історичний журнал. – Київ, 2012. – № 2 (503). – С. 4–10; Наукові записки. Серія: історичні науки. – Кіровоград, 2014. Вип. 20. Синьоводська битва 1362 року в контекств історії Східної Європи. – 252 с.

¹⁷⁰ Саввов Р. Карбування власної монети в Подільському князівстві (XIV ст.) // Львівські нумізматичні записки. – Львів, 2009–2010. – Ч. 6–7. – С. 32–34.

Литви, Золотої Орди і залишків королівства Русі, які визнавали зверхність Любарта-Дмитра Гедиміновича.

Залишений союзниками (в Золотій Орді розгорнулася небувала боротьба за престол)¹⁷¹, Любарт-Дмитро програв наступну війну з Казимиром III (1365–1366), втративши навіть Володимирське князівство¹⁷², яке польський король передав Олександрові Корятювичу¹⁷³.

Людовик Анжуйський, успадкувавши королівства Польщі і Русі після смерті Казимира III, передав *королівство Русі* князю Володиславу Опольському¹⁷⁴, пов'язаному з попередньою династією (був внуком Гремислави Всеволодівни, доньки белзького князя Всеволода Олександровича, племінника короля Данила¹⁷⁵), що було важливо в умовах продовження боротьби з Любартом-Дмитром. Володислав Опольський титулувався “Рускої землѣ господар и дѣдич прирочоний тѣм землямъ усѣмъ”¹⁷⁶ і, по суті, будував власне спадкове князівство¹⁷⁷. Продовжуючи політику Казимира

¹⁷¹За 1359–1367 рр. на престолі Золотої Орди побувало аж 12 ханів: Кульна (1359, весна – осінь), Ноуруз (1359, осінь – 1360, весна), Хизр-ходжа (1360, весна – 1361, весна), Халфа (1361, весна), Тимур-ходжа (1361, весна), Ордумелік (1361, весна), Абдуаллах (1361, весна – 1369), Кельдибек (1361, весна – 1361, осінь), Мір-Пулад (1361, осінь – 1363), Булат-Ходжа (1363–1364), Азіз-Шах (1364–1367) та Булат-Тимур (1367), з яких довше інших протримався тільки Абдуаллах, іменем якого фактично правив темник Мамай (*Войтович Л.* *Нашадки Чингіз-хана: Вступ до генеалогії Чингізидів-Джучидів.* – Львів, 2004. – С. 131–137, 145–153).

¹⁷²Результати війни зафіксував черговий компромісний мир на початку жовтня 1366 р. (Грамоти XIV ст. – С. 38–39).

¹⁷³Олександр Корятювич тримав Володимирське князівство до початку 1370-х років. Прогнаний Любартом-Дмитром, він до своєї смерті (1380) не полишав надій повернути собі це князівство. Вже будучи подільським князем, до привілею краківським купцям з 1375 р. він привісив свою печатку з титулом володимирського князя (*Молчановський Н.* *Очерк известий о Подольской земле до 1434 года.* – Київ, 1885. – С. 214–215).

¹⁷⁴*Ісасвич Я., Войтович Л.* *Перехідний час.* – С. 63–71; *Sperka J.* *Władysław książę opolski, wieluński, kujawski, dobrzyński, pan Rusi, palatyn Węgier i namiestnik Polski (1326/1330 – 6 lub 18 maja 1401).* – Kraków, 2013; *Войтович Л.* *Портрет князя Володислава Опольського на повний зріст.* *Sperka J.* *Władysław książę opolski, wieluński, kujawski, dobrzyński, pan Rusi, palatyn Węgier i namiestnik Polski (1326/1330 – 6 lub 18 maja 1401).* – Kraków, 2013. – 508 s. // *Княжа доба: історія і культура.* – Львів, 2013. – Вип. 7. – С. 314–319.

¹⁷⁵*Войтович Л.* *Княжа доба на Русі: портрети еліти.* – Біла Церква, 2006. – С. 511; *Войтович Л., Целуйко О.* *Правлячі династії Європи.* – Біла Церква, 2008. – С. 334–338.

¹⁷⁶*Сергієнко М.* [*Грушевський М.*]. *Громадський рух на Україні-Руси в XIII віці // Записки НТШ.* – Львів, 1892. – Т. 1. – С. 4–5.

¹⁷⁷*Sroka S. A.* *Itinerarium księcia Władysława Opolczyka z lat 1372–1378 // Rocznik Przemyski.* – Przemyśl, 1993. – Т. 28. – С. 147–154; *Idem.* *Książę Władysław Opolczyk na Węgrzech. Studium z dziejów stosunków polsko-węgierskich w XIV wieku.* – Kraków, 1996; *Sperka J.* *Otoczenie Władysława Opolczyka w latach 1370–1401. Studium o elicie władzy w relacjach z monarchią.* – Katowice, 2006; *Idem.* *Początki osadnictwa rycerstwa śląskiego na Rusi Czerwonej // Княжа доба: історія і культура.* – Вип. 3. – С. 285; *Karczewski D.* “Meliorator terre Rusiae”. *Rapowanie Władysława Opolczyka na Rusi (1371–1378) // Piastowie śląscy w kulturze i europejskich dziejach / [red. A. Barciak].* – Katowice, 2007. – S. 265–272; *Tęgowski J.* *Nowe źródła do kwestii datacji objęcia rządów Władysława Opolczyka na Rusi // Średniowiecze polskie i*

III, він роздавав лени сілезьким лицарям¹⁷⁸, водночас заграючи і з місцевою елітою, зокрема, відома його грамота 1377 р. з титулом *Володислав господар і дідич, вічний землям тим самодержець*¹⁷⁹, та земельні наділи українській шляхті¹⁸⁰. Володислав Опольський тримав двір у Львові і надав місту низку привілеїв¹⁸¹. Він теж карбував власні монети на Львівському монетному дворі¹⁸². Цікаво, що монети цього періоду не містять вказівки на підпорядкування Угорському королівству і немає жодної документальної згадки про пересилку князем Володиславом податків до угорської скарбниці¹⁸³. Війна продовжувалась і в 1370–1371, 1372, 1376–1377 рр., Любарту-Дмитру вдалося зайняти частину Галицької землі, але втриматися тут він не зміг¹⁸⁴.

Зіткнувшись із невдоволенням польської еліти, Людовик Анжуйський призначив князя Володислава Опольського палатином Польщі. Дбаючи про збереження королівства Русі за угорською короною, він надав князю як компенсацію Добжинську

powczechne. – Katowice, 2009. – Т. 1(5). – С. 127–137; *Войтович Л.* Портрет князя Володислава. – С. 314–319.

¹⁷⁸ *Fialek J.* Tarłowie. Znakomitego rodu początki i świetność // *Przegląd Historyczny.* – Warszawa, 1909. – Т. 8. – С. 63–88; *Dąbkowski P.* Wędrówki rodzin szlacheckich. Karta z dziejów szlachty halickiej // *Księga Pamiątkowa ku czci Bolesława Orzechowicza.* – Lwów, 1916. – Т. 2. – С. 5–16; *Idem.* Zwierciadło szlacheckie. – Lwów, 1928; *Gilewicz A.* Stanowiska i działalność Władysława Opoleczyka na Rusi w latach 1372–1378 // *Prace historyczne wydane ku uczczeniu 50-lecia Akademickiego koła historyków Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie 1878–1928.* – Lwów, 1929. – С. 97–99; *Dunikowski J.* O rodzie Świerczków na Rusi w wieku XV i początkach rodziny Dunikowskich // *Miesięcznik Heraldyczny.* – Lwów, 1931. – R. 10. – С. 202–227; *Skoczek J.* Stosunki kulturalne Śląska ze Lwowem w wiekach średnich. – Katowice, 1937; *Idem.* Udział Śląska w rozwoju i kulturze południowo-wschodnich ziem Polski. – Katowice, 1938; *Szeptycka A.* Uwagi do artykułu o Herburtach z Bruchnała // *Miesięcznik Heraldyczny.* – Lwów, 1939. – Т. 18. – С. 42–44; *Łaszczyńska O.* Ród Herburtów w wiekach średnich. – Poznań, 1948; *Fastnacht A.* Osadnictwo w ziemi Sanockiej w latach 1340–1650. – Wrocław, 1962. – С. 189–208; *Janeczek J.* Polska ekspansja osadnicza w ziemi lwowskiej w XIV–XV w. // *Przegląd Historyczny.* – Warszawa, 1978. – Т. 79. – С. 597–620; *Sperka J.* Początki osadnictwa. – С. 278–301.

¹⁷⁹ *Розов В.* Українські грамоти. – Київ, 1928. – Т. 1. XIV ст. і перша половина XV ст. – С. 23–24; *Ісаєвич Я., Войтович Л.* Перехідний час. – С. 67.

¹⁸⁰ *Милькович В.* Студії критичні над історією русько-польською. – Львів, 1893. С. 91; *Юсяк П.* Оточення князя Владислава Опольчика в період його правління на Русі (1372–1379) // *Вісник Львівського університету. Серія історична.* – Львів, 1999. – Вип. 34. – С. 82–83, 88, 92; *Sperka J.* Początki osadnictwa. – С. 293–294.

¹⁸¹ 9 грудня 1372 р. князь Володислав Опольський надав Львову 100 франконських ланів землі на магдебурзькому праві і частково звільнив міщан від чиншів. 4 жовтня 1377 р. князь зобов'язав духовних осіб львівського капітулу при купівлі будинку у Львові виконувати міські повинності, які були на цьому будинку. Грамотою від 7 листопада 1378 р. він передав львівське війтвіство місту з дозволом обирати війта з-поміж райців, залишивши за собою дві третини прибутків від кримінальних справ (Привілеї міста Львова (XIV–XVIII ст.) / [упоряд. М. Капраль]. – Львів, 1998. – С. 37–42).

¹⁸² *Крижанівський А.* Львівський монетний двір у XIV–XV століттях. – Львів, 2007. – С. 74–93.

¹⁸³ *Крижанівський А.* Львівський монетний двір у період “угорського” підпорядкування Галичини (1370–1386 рр.) // *Україна в Центральній-Східній Європі.* – Київ, 2002. – Вип. 2. – С. 111.

¹⁸⁴ *Войтович Л.* Етапи політичної історії. – С. 153–168.

землю. У грудні 1378 р. окремою грамотою князь Володислав Опольський звільнив урядовців і народ королівства Русі від складеної йому присяги, передаючи повну владу безпосередньо королю Людовіку Анжуйському¹⁸⁵. Король призначив нових урядовців і розпочав карбувати власну окрему монету для *королівства Русі*¹⁸⁶, декларуючи тим самим окремішність цієї держави. 9 травня 1379 р. Людовик Анжуйський підтвердив привілеї попередників місту Львову, розташованому “в нашому сусідньому Руському королівстві (in confinibus regni nostri Russie)”¹⁸⁷. 11 листопада 1380 р. король надав Львову право складу східних товарів¹⁸⁸, від якого почалося нове піднесення міста.

Король Людовик Анжуйський помер 10 вересня 1382 р. в момент напруження стосунків між баронськими групами в Угорському королівстві і невдоволення польської еліти угорсько-польською унією¹⁸⁹. Його старша дочка Марія на початку 1383 р. поставила генеральним старостою *королівства Русі* колишнього бана Хорватії і Далмації Імре Бебека (1383–1385)¹⁹⁰. Князь Любарт-Дмитро Гедимінович помер 4 серпня 1383 р., до кінця продовжуючи боротьбу за збереження і відновлення королівства Русі¹⁹¹.

У цій ситуації польська еліта розірвала угорсько-польську унію, віддавши у 1384 р. корону Ядвізі, молодшій доньці Людовика Анжуйського¹⁹². Володислав Опольський, програвши боротьбу за руку польської королеви-короля великому князю

¹⁸⁵ *Ісаєвич Я., Войтович Л.* Перехідний час. – С. 68–69.

¹⁸⁶ *Крижанівський А.* Львівський монетний двір у XIV–XV століттях. – Львів, 2007. – С. 77–81.

¹⁸⁷ Привілеї міста Львова. – С. 42–43.

¹⁸⁸ Там само. – С. 44–45.

¹⁸⁹ *Kłoczowski J.* Louis the Great as King of Poland as Seen in the Chronicle of Janko of Czarnkow // *Vardy S. B., Grossschmid G., Domokos L.* Louis the Great King of Hungary and Poland. – Boulder, 1986. – P. 129–154; *Bertényi I.* Nagy Lajos király. – Budapest, 1989; *Kristó G. I.* Lajos (Nagy Lajos) // *Kristó G.* Magyarország vegyes házi királyai. – Budapest, 2002. – P. 45–66; *Csukovits E. I.* (Nagy) Lajos // *Gujdar N., Szatmáry N.* Magyar királyok nagykönyve: Uralkodóink, kormányzóink és az erdélyi fejedelmek életének és tetteinek képes története. – Budapest, 2012. – 116–119 old.

¹⁹⁰ *Ehrlich L.* Starostwa w Halickiem w stosunku do starostwa lwowskiego w wiekach średnich (1390–1501). – Lwów, 1914. – S. 29, 50; *Dąbrowski J.* Ostatnie lata. – S. 46, 297.

¹⁹¹ У 1347 р. саме Любарт-Дмитро Гедимінович домігся відновлення Галицької митрополії, рішення про яке прийняли імператор Іоан VI Кантакузен та патріарх Іоанн XIV Каліка – митрополитом став ставленник князя Феодор (Русская историческая библиотека. – Санкт-Петербург, 1880. – Т. 6. – Приложение № 3). Про нього див.: *Троневиц П.* Луцький замок. – Луцьк, 2003; Великий князь Дмитрій-Любарт і його сучасники. – Луцьк, 2011; *Wojtowych L.* Walka o spadek po Romanowiczach a król polski Kazimierz III Wielki // *Kazimierz Wielki i jego państwo. W siedemsetną rocznicę urodzin ostatniego Piasta na tronie polskim* / [pod red. J. Maciejewskiego i T. Nowakowskiego. – Bydgoszcz, 2011. – S. 47–66.

¹⁹² 10-річна Ядвіга була коронована королем Польщі 16 жовтня 1384 р. і до смерті (17.07.1399) на переговорах з іншими державами виступала як володар Польщі. Див.: *Strzelecka A.* O królowej Jadwidze. Studia i przyczynki. – Lwów, 1933; *Maciejewska W.* Jadwiga królowa polska. – Kraków, 1934; *Quillus H.* Königin Hedwig von Polen. – Leipzig, 1938; *Wyrozumski J.* Królowa Jadwiga między epoką piastowską i jagiełłońską. – Kraków, 1997; *Halecki O.* Jadwiga Andegawajska i kształtowanie się Europy Środkowo-Wschodniej. – Kraków, 2000; *Sroka S. A.* Królowa Jadwiga. – Kraków, 2002; *Nikodem J.* Jadwiga król polski. – Wrocław, 2009. – S. 79–121.

литовському Ягайлу, звернувся до угорської королеви-короля Марії, знову встиг отримати з її рук *королівство Русі* і негайно почав карбувати нові монети, куди ввійшло зображення орла (герб його сілезьких володінь)¹⁹³. Але цього разу його спроба панувати в *королівстві Русі* завершилась невдачею¹⁹⁴.

Угорщину охопила боротьба баронських еліт – угорської та хорватської. Остання звернулася до неаполітанської гілки Анжуйської династії. В цій міжусобній боротьбі у січні 1387 р. загинула королева-вдова Єлизавета Котроманіч, боснійська принцеса, безрезультатно намагаючись врятувати спадщину Людовика Анжуйського, а її дочка потрапила в полон¹⁹⁵. Великий князь литовський Владислав-Ягайло, муж королеви-короля Ядвіги, несподівано зустрівся з опором литовської еліти. Всім цим блискавично скористалася польська еліта, спорядивши на початку лютого 1387 р. значне військо з королем Ядвігою, яке вторгнулося в межі королівства Русі. Польські політики спішили зайняти спірну територію, доки Ягайло не повернувся з Литви, щоби виключити можливість претензій на спадщину волинського князя Федора Любартовича¹⁹⁶. Князь Володислав Опольський за цих умов не міг розраховувати на угорську допомогу, а Федір Любартович взагалі не мав можливості втрутитися в цю боротьбу. Після Кревської унії 14 серпня 1385 р. йому не залишалось іншого виходу, як визнати себе литовським васалом, щоб його волинські володіння не відійшли до Польщі. Владислав Ягайло відразу ж змусив його звільнити від васальної присяги острозького князя Федора Даниловича¹⁹⁷, який невдовзі став луцьким намісником Владислава II Ягайла¹⁹⁸. А сам князь Федір Любартович незабаром був переміщений аж до Сіверської землі.

Сілезьке лицарство, на яке сподівався опертись Володислав Опольський, за цих умов не зважало на заклики свого князя і переймалося тільки гарантіями збереження отриманих раніше володінь. Так само чинив і різноетнічний патриціат значніших

¹⁹³Крижанівський А. Львівський монетний двір у XIV. – С. 82–93.

¹⁹⁴Sroka S. A. Książę Władysław Opolczyk na Węgrzech. Studium z dziejów stosunków polsko-węgierskich w XIV wieku. – Kraków, 1996; Ісаєвич Я., Войтович Л. Перехідний час. – С. 69–70; Войтович Л. Польща. Мазовія, Литва та Угорщина у боротьбі за спадщину Романовичів // Проблеми слов'янознавства. – Львів, 2010. – Вип. 59. – С. 52–66; Його ж. Заключительный этап. – С. 10–15; Його ж. Портрет князя. – С. 314–319.

¹⁹⁵Márki S. Mária. Magyarország királynéja 1370–1395. – Budapest, 1885; Gazi S. A History of Croatia. – New York: Philosophical Library, 1973. – P. 61; Gromada T., Halecki O. Jadwiga of Anjou and the rise of East Central Europe. – London, 1991. – P. 164; Fine J. V. A. The Late Medieval Balkans: A critical survey from the Late Twelfth Century to the Ottoman Conquest. – Ann Arbor: University of Michigan Press, 1994. – P. 396–397; Sroka S. A. Genealogia Andegawenów węgierskich. – Kraków, 1999. – S. 30; Engel P. The realm of St. Stephen: a history of medieval Hungary, 895–1526. – Philadelphia: Penn State Press, 1999. – P. 198–199; Engel P., Tóth C. N. Erzsébet királyné itineráriuma (1382–1386) // Itineraria Regum et Regenarum (1382–1438). – Budapest, 2005. – 161–168 old.

¹⁹⁶Грушевський М. Історія України-Руси. – Т. 4. – С. 108–109.

¹⁹⁷Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie, wydane nakładem właściciela, pod kierownictwem Z. L. Radziwińskiego przy współudziale P. Skobielskiego i B. Gorzka. – Lwów, 1886. – T. 1. – Nr 8. – S. 8.

¹⁹⁸Ibid. – Nr 7. – S. 7–8.

міст. Радники королеви декларували вигнання з цих територій угорських урядовців і лицарів, які отримали тут лени¹⁹⁹. Заклик Володислава Опольського від 6 лютого 1387 р., у якому князь обіцяв не призначати угорців намісниками без згоди місцевої еліти, успіху не приніс²⁰⁰. 8 лютого 1387 р. королева-король була вже у Ярославі. Далі піддався Перемишль і 18 лютого в Городку від імені королеви, титулованої спадкоємницею Русі, було надано привілей шляхті й духовенству Перемишльської землі. 8 березня 1387 р. вона підтвердила права, вольності і привілей стольного Львова, відмінила нововведені мита й податки, відновила складське право на сіль та інші товари й гарантувала права українців-русинів, вірмен, сарацинів, жидів та всіх мешканців загалом²⁰¹. Місцева еліта присягнула на вірність королю Ядвізі і польське військо рушило до Галича. У відчаї Володислав Опольський 17 квітня 1387 р. “Руську землю, якою мав володіти пожиттєво” передав чеському королю Вацлаву Люксембургу “як опікуну на той час угорських королів” з умовою повернення цих земель угорським володарям, тільки-но вони цього побажають²⁰². Але король Вацлав на той час не міг допомогти навіть брату – мужу угорської королеви Сигізмунду Люксембургу, який боровся за визволення дружини з хорватського полону. Галицький воєвода Бенедикт (правдоподібно, брат генерального руського старости Імре Бебека²⁰³) вирішив не здаватися. Поляки не наважилися штурмувати потужні галицькі укріплення. Довелося звертатися до короля Владислава Ягайла, який прислав литовські війська на чолі з князем Юрієм Наримунтовичем та дружини ратненського князя Федора Ольгердовича, володимирського князя Федора Любартовича, пінського князя Василя Михайловича, случького князя Юрія і степанського князя Семена. 11 серпня 1387 р. князі видали воєводі Бенедикту грамоту з гарантіями прихильності короля Владислава Ягайла²⁰⁴. Але галицький воєвода визнав зверхність Ядвіги і Ягайла тільки після підтвердження своїх володінь грамотою, наданою Владиславом Ягайлом у Жидачеві 14 жовтня 1397 р.²⁰⁵. 18 жовтня грамотами, наданими у Городку, король підтвердив усі привілей Львова²⁰⁶.

¹⁹⁹За Яном Длугошем, королева “усунула з них [територій – Л. В.] всіх угорців і сілезців, які отримали надання від Владислава Опольського, і передала попереднім панам польським” (Jana Długosza Roczniki czyli kroniki sławnego królestwa Polskiego. – Ks. 10. – Warszawa, 1981. – S. 237–238). Зрозуміло, що цей хроніст, який сам похід помилково відніс до 1390 р., перебільшував давню польську присутність у галицьких землях. Сілезька шляхта переважно присягнула Ядвізі, а вигнання угорських пришелиць спеціально декларувалися, щоб здобути прихильність місцевої еліти. Як, приміром, надання Ярослава Яцку з Тарнова (Miasta polskie w tysiącleciu. – Wrocław, 1967. – T. 2. – S. 554).

²⁰⁰Ісасвич Я., Войтович Л. Перехідний час. – С. 70.

²⁰¹Привілей міста Львова. – С. 46–47.

²⁰²Грушевський М. Історія України-Руси. – Т. 4. – С. 121.

²⁰³Piotrowicz K. Bubek (Bebek, Webek, Wubek) Emeryk, starosta Rusi Czerwonej // Polski Słownik Biograficzny. – Kraków, 1937. – Т. 3. – С. 73.

²⁰⁴Wolff J. Rod Gedymina. Dodatki i poprawki do dzieł gr. K. Stadnickiego “Synowie Gedymina”, “Olgięrd i Kiejstut”, “Bracia Władysława Olgięrdowicza Jagiełły” we Lwowie 1867. – Kraków, 1886. – S. 21–22.

²⁰⁵Грушевський М. Історія України-Руси. – Т. 4. – С. 122.

²⁰⁶Привілей міста Львова. – С. 48–50.

Угорські гарнізони утримались на правобережжі Дністра, литовські князі далі готові були підтримати претензії Вітовта Кейстутовича на великокнязівський престол, а Володислав Опольський був готовий розділити польські землі між Угорщиною, Бранденбургом і Тевтонським Орденом²⁰⁷. Це не дало змоги Владиславу Ягайлу продовжити наступ, щоб окупувати рештки королівства Русі. Він намагався завоювати прихильність галицької шляхти, підтверджуючи лени колишнім сілезьким васалам Владислава Опольського²⁰⁸ та своїм руським прихильникам²⁰⁹. 29 вересня 1388 р. король передав місту львівське вйтівство з правом вибору вйта, залишивши собі тільки 2 денарії з прибутку вйтівства²¹⁰; 30 вересня 1388 р. гарантував збереження Львова і Львівської землі за собою, дружиною Ядвігою і їхніми нащадками²¹¹; 29 вересня 1389 р. підтвердив надання місту Казимиром III 100 франконських ланів²¹²; Того ж дня у Львові він підтвердив своє попереднє надання місту²¹³; 13 березня 1403 р. Львову підтверджено право складу східних товарів²¹⁴. Відразу ж з кінця 1387 р. відновилась робота львівського монетного двору, в якому почали карбувати *руські грошики* короля Владислава Ягайла²¹⁵. У 1389 р. король надав магдебурзьке право Городку разом зі 100 франконськими ланами, звільнивши міщан від данин і повинностей на 12 років і заборонивши ставити корчми і займатися ремеслами ближче милі від меж міста²¹⁶. У 1389 р. отримала магдебурзьке право Тереховля²¹⁷. Нарешті 1 жовтня 1389 р. король видав грамоту про прилучення Львова і Львівської землі до Польського королівства²¹⁸, що на цьому етапі мало декларативний характер.

31 березня 1387 р. королем Угорщини став Сигізмунд Люксембург, чоловік королеви Марії. Він одразу ж передав *королівство Русі* барону Сцібору зі Сціборжиць (1347–1414), який допоміг йому визволити з хорватського полону королеву Марію, на такому ж праві, яким послуговувався Володислав Опольський²¹⁹. Користуючись

²⁰⁷ Kuczyński S. M. Wojsko i sztuka wojenna w latach 1340–1454 // Zarys dziejów wojskowości Polskiej do roku 1864 / [red. J. Sikorski]. – Warszawa, 1965. – Т. 1. – С. 201.

²⁰⁸ Див.: Skrzypek J. Południowo-wschodnia polityka Polski od koronacji Jagiełły do śmierci Jadwigi i bitwy nad Worskłą (1386–1399). – Lwów, 1936; Sperka J. Zarys migracji rycerstwa śląskiego na ziemie Rusi koronnej w okresie panowania Władysława Jagiełły // Княжа доба: історія і культура. – Львів, 2011. – Вип. 5. – С. 221–229.

²⁰⁹ Целуйко О. П. Рід Даниловичів у кінці XVI – на початку XVIII ст. Історико-генеалогічне дослідження: дис... канд. іст. наук: 07.00.01. – Львів, 2003. – С. 33.

²¹⁰ Привілеї міста Львова. – С. 51–52.

²¹¹ Там само. – С. 53–53.

²¹² Там само. – С. 53–54.

²¹³ Там само. – С. 55–56.

²¹⁴ Там само. – С. 58–60.

²¹⁵ Крижанівський А. Львівський монетний двір у XIV. – С. 94.

²¹⁶ Baliński M., Lipiński T. Starożytna Polska pod względem historycznym i statystycznym. – Warszawa, 1845. – Т. 2, cz. 2. – S. 569.

²¹⁷ Ibid. – S. 726–730; Prochaska A. Odzyskanie Trembowli w 1390 r. // Kwartalnik Historyczny. – Lwów, 1894. – Т. 8. – S. 627–644.

²¹⁸ Привілеї міста Львова. – С. 56–58.

²¹⁹ Зміщення Владислава Опольського королем Сигізмундом Люксембургом означало, що Владислав, передаючи *королівство Русі* чеському королю, вже ними не володів, його акт не мав жодної юридичної сили.

продовженням громадянської війни в Литві (1389–1392), Сцібор зі Сціборжиць зі своїми військами утримав, принаймні, південну, задністровську частину королівства Русі щонайменше до 1393 р.²²⁰ 4 серпня 1392 р. в Острові поблизу Ліди Владиславу Ягайлу вдалося завершити громадянську війну в Литві укладенням угоди, за якою Вітовта Кейстутовича було визнано великим князем литовським²²¹. Король Владислав Ягайло допоміг Вітовту розгромити коаліцію у складі київського князя Володимира Ольгердовича, сіверського князя Корибута-Дмитра Ольгердовича, вітебського князя Свидригайла-Лева Ольгердовича і подільського князя Юрія Корятовича²²². Проти останнього вирушило велике польське військо на чолі зі Спитком з Мельштина, яке допомогло Вітовтові зайняти Поділля²²³. Сцібор зі Сціборжиць не мав можливості зосередитися на обороні своїх галицьких володінь: у 1391–1393 рр. він очолював угорські війська в походах проти турків на р. Саві і біля Сірмія, а у 1393 р. брав також участь у поході до Боснії. Польське військо з району Самбора рухалося найкорот-

²²⁰*Prochaska A.* Ścibor ze Ściborzyc // *Rocznik Towarzystwa Naukowego w Toruniu*. – Toruń, 1912. – R. 19. – S. 137–208; *Sroka S.* Ścibor ze Ściborzyc. Rys biograficzny // *Polska i jej sąsiedzi w późnym średniowieczu*. – Kraków, 2000. – S. 139–158; *Dwořáková D.* Rytyer a jeho král. Stibor zo Stiboric a Zigmund Lucemburský. Sonda do života stredovekého šľachtica s osobitým zrefel'om na uzemie Slovenska. – Bratislava, 2003; *Лешкович Н.* Останній галицький князь // *Княжа доба: історія і культура*. – Львів, 2018. – Вип. 12. – С. 161–168; *Її ж.* Сцібор з Сціборжиць // *Проблеми історії війн і військового мистецтва*. – Львів, 2018. – С. 121–130.

²²¹Угода була укладена за посередництвом мазовецького плоцького князя Генріха Земовитовича, одруженого з Рингалою-Єлизаветою Кейстутівною, сестрою Вітовта. Литовська сторона визнала за Польським королівством галицьку частину королівства Литви (*Lewicki A.* Kiedy Witold został wielkim księciem Litwy // *Kwartalnik Historyczny*. – Lwów, 1894. – T. 8. – S. 424–436; *Грушевський М.* Історія України-Руси. – Т. 4. – С. 138–140, 165–167; *Halecki O.* Dzieje unii jagiellońskiej. – Kraków, 1919. – Т. 1; *Чубатий М.* Державно-правове становище українських земель Литовської держави під кінець XIV в. // *Записки НТШ*. – Львів, 1926. – Т. 144–145. – С. 1–108; *Koncius J. B.* Vytautas the Great, Grand Duke of Lithuania. – Miami, 1964. – P. 21–23; *Gąsiorowski A.* Itinerarium króla Władysława Jagiełły. – Warszawa, 1972. – S. 55; *Ivinskis Z.* Lietuvos istorija iki Vytauto Didžiojo mirties. – Rome, 1978. – P. 307–308; *Gudavičius E.* Lietuvos istorija. Nuo seniausiu; laiki; iki 1569 metu. – Vilnius, 1999. – P. 173–174; *Его же.* История Литвы с древнейших времен до 1569 г. – Москва, 2005. – С. 172–182; *Kiaupa Z., Kiaupiene J., Kunevičius A.* The History of Lithuania before 1795. – Vilnius, 2000. – P. 135–137; *Stone D. Z.* The Polish-Lithuanian State, 1386–1795. – Seattle, 2001. – P. 18.

²²²*Stadnicki K.* Synowie Gedymina. – Lwów, 1881. S. 305–366; *Коцебу А. Ф.* Свидригайло, великий князь литовский. – Санкт-Петербург, 1835; *Войтович Л.* Удільні князівства Рюриковичів і Гедиміновичів у XII–XVI ст. – Львів, 1996. – С. 141–152; *Його ж.* Етапи політичної історії Волині XIV–XV ст. Державність. Васалітет. Інкорпорація // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість державність*. – Львів, 1998. – Т. 5. – С. 162–168.

²²³*Długosz J.* Dzieła wszystkie. – Warszawa, 1868. – Т. 4, ks. 10. – S. 488–497; *Szymona Starowolskiego* Wojownicy sarmaccy / [red. J. Starnawski]. – Warszawa, 1978. – S. 142; *Грушевський М.* Історія України-Руси. – Т. 4. – С. 89–90, 166–167, 174–178, 475–476; *Strzelecka A.* Melsztyński Spyttek (Spytek z Melsztyna) h. Leliwa (zm. 1399) // *Polski Słownik Biograficzny*. – Wrocław, 1975. – Т. 20/3, zes. 86. – S. 412–415; *Михайловський В.* Спитко з Мельштина – володар Західного Поділля в 1395–1399 рр. // *Україна в Центрально-Східній Європі*. – Київ, 2013. – Вип. 12–13. – С. 210–222.

шим шляхом, займаючи правобережжя Дністра і витісняючи угорські гарнізони²²⁴. Закріплюючи ці території, король у 1393 р. надав магдебурзьке право місту Жидачеву²²⁵. У 1398 р. перемишльському католицькому біскупові повернули місто Тустань²²⁶.

Сигізмунд Люксембург приймав Гедиміновичів, які втратили свої князівства, і разом з Тевтонським Орденем був готовий тиснути на Владислава Ягайла. Він не міг погодитися з анексією королівства Русі, а також підпорядкуванням Польщі Подільського і Молдовського князівств²²⁷. Але османська загроза на півдні змушувала його шукати порозуміння з Польщею та Литвою. Особливо ситуація загострилася 1395 р., коли угорський король почав збирати хрестовий похід проти турків²²⁸. Сигізмунд Люксембург пробував домовитися з Владиславом Ягайлом, був готовий піти на певні поступки, що польська сторона розцінювала як слабкість, тому домовитися не вдалось і зустріч між королями не відбулася²²⁹. Владислав Ягайло теж ніяк не відреагував на

²²⁴Схоже, що саме тоді були зруйновані міста Стільсько, Дроговиж, Устя і Більче в басейні Верхнього Дністра (*Войтович Л.* Між верхнім Дністром і Карпатами: домен галицьких князів у XII–XIII ст. // Фортеця. Збірник заповідника “Тустань”. – Львів, 2012. – Кн. 2: На пошану Михайла Рожка. – С. 148–157; *Його ж.* Давнє Стільсько: помилка археологів чи нова загадка? // Плісеські старожитності: зб. наук. праць. – Львів, 2017. – Вип. 2. – С. 18–26; *Його ж.* Боротьба за спадщину Романовичів (1340–1434): між стереотипами та історичною правдою // Княжа доба: історія і культура. – Львів, 2018. – Вип. 12. – С. 141–142).

²²⁵Згідно з магдебурзьким привілеєм, місто отримало 60 франконських ланів землі, 2 лани для плібана та 4 лани для пасовищ, право торгів щосуботи і монополію торгівлі спиртними напоями у місті і на відстані до 1 милі від міста (Центральний державний історичний архів України, м. Львів. – Ф. 146 (Галицьке намісництво). – Оп. 88. – Спр. 561. – Арк. 11–12).

²²⁶Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczy Pospolitej polskiej z archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie w skutek fundacji śp. Alexandra hr. Stadnickiego, wydane staraniem Galicyjskiego wydziału krajowego. – Lwów, 1878. – Т. 7. – С. 41.

²²⁷*Skrzypek J.* Zygmunt Luksemburczyk i jego polityka wobec Polski w latach 1386–1399 // Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie. – Lwów, 1933. – Т. 12 (1932 r.). – С. 183–190; *Mályusz E.* Kaiser Sigismund in Ungarn 1387–1437. – Budapest, 1990; *Gąsiorowski A.* Zygmunt Luksemburski i Sędziwój z Szubina, czyli o węgierskich apanażach rodziny Ścibora ze Ściborza // Cracovia. Polonia. Europa. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane Jerzemu Wyrozumskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin i czterdziestolecie pracy naukowej. – Kraków, 1995. – С. 493–504.

²²⁸*Haman B.* A lengyel-magyar barátság történeti alapjai // *Haman B.* Magyar középkor. – Budapest, 1938. – 511–518 old.

²²⁹За Яном Длугошем, Сигізмунд Люксембург зустрівся з королевою Ядвігою у 1394 р. (Jana Długosza Roczniki. – S. 267–268). Давніша історіографія приймала факт зустрічі, датуючи її 24 липня 1395 р. (*Caro J.* Geschichte Polen. – Gota, 1869. – Т. 3. – С. 136; *Maciejewska W.* Jadwiga. – С. 93; *Skrzypek J.* Południowo-wschodnia polityka. – С. 22). Висловлювалися здогади, що на переговорах розглядали проблеми королівства Русі (*Czamańska I.* Moldawia i Wołoszczyzna wobec Polski, Węgier i Turcji w XIV i XV wieku. – Poznań, 1996). Сигізмунд Люксембург справді готував таку зустріч, вирядивши до Польщі на початку 1395 р. Сцібора зі Сціборжиць (*Nikodem J.* Jadwiga. – С. 299). Але до особистої зустрічі королів тоді не дійшло. Влітку 1395 р. угорського короля у Новому Сончі не було (*Nowak Z. H.* Kaiser Sigismund und die polnische Monarchie (1387–1437) // *Zeitschrift für Historische Forschung.* – Berlin, 1988. – Vol. 15, No 4. – С. 423–436; *Idem.* Itinerar könig und kaiser Sigismunds von Luksemburg 1368–1437 / [Hrsg. von J. K. Hoensch]. – Werendorf, 1995. – С. 33). Угорського

заклики до хрестового походу проти турків, і Польща не надала допомоги хрестоносцям, яких очолював угорський король, у 1396 р.²³⁰ У нещасливій для християн битві при Нікополі 28 вересня 1396 р. брав участь окремих польський гуф²³¹, зібраний Сцібором зі Сціборжиць з числа лицарів, які відійшли з ним та Владиславом Опольським до Угорщини²³², тобто переважно сілезьких і руських галицьких лицарів²³³,

короля затримали молдовські проблеми. Крім того, у травні 1395 р. при родах померла королева Марія. У Польщі відразу ж відреагували на це зміною титулу королеви Ядвіги, до якого додали *heres Ungariae – дідичка Угорщини* (Nikodem J. Jadwiga. – S. 300). Одночасно польський король зажадав від князя Володислава Опольського повернення велюньської, добжинської та ольштинської земель, які той отримав від короля Людовика Анжуйського (Jana Długosza Roczniki. – S. 272–273). Польська сторона свідомо йшла на загострення, відкидаючи можливість домовлення.

²³⁰Nikodem J. Jadwiga. – S. 301.

²³¹Християнське військо (угорські, французькі, німецькі, англійські лицарі, госпітальєри, волоські, хорватські дружини і польський гуф) налічувало близько 16 тис. осіб. Турецьке військо султана Баязида – близько 15 тис., серед них 1,5-тис. кінна дружина сербського деспота Стефана Лазаревича і 3 тис. яничарів. Див.: *Stachoń B.* Polska wobec Turcji i akcji antytyureckiej w wieku XV do utraty Kilii i Białogrodu (1484). – Lwów, 1930; *Aiyya A. S.* The Crusade of Nicopolis. – London, 1934; *Idem.* The Crusades in the Later Middle Ages. – London, 1938; *Scrzypek J.* Bitwa pod Nikopolis // *Przegląd Historyczno-Wojskowy.* – Warszawa, 1936. – Nr 9. – S. 1–26; *Rosetti R.* Battle of Nicopolis // *Slavonic and East European Review.* – V. 15 (1936–1937). – P. 629–638; *Tuchmann B. W.* A Distant Mirror: the Calamitous 14th Century. – New York, 1976; *Idem.* Der ferne Spiegel. Das dramatische 14. Jahrhundert. – Hamburg, 2007; *Benkő M.* Csata Nikápolynáin. – Móra, 1987; *Regan G.* Błędy militarne / [przekł. K. Gocman]. – Warszawa, 1992. – S. 63–65; *Nicolle D.* Nicopolis 1396: The Last Crusade. – London, 1999; *Idem.* Bitwa pod Nikopolis. – Poznań, 2011; *De Vries K.* The Lack of a Western European Military Response to the Ottoman Invasions of Eastern Europe from Nicopolis (1396) to Mohács (1526) // *The Journal of Military History.* – Vol. 63. – Nr. 3. – 1999. – P. 539–559; *Klaus-Peter M.* Das Kreuz und der Halbmond. Die Geschichte der Türkenkriege. – Düsseldorf; Zürich, 2004; *Weithmann M.* Ein Baier unter “Türcken und Tataren” / Hans Schiltbergers unfreiwillige Reise in der Orient // *Literatur in Bayern.* – München, 2005. – Bd. 81. – S. 2–15; *Войтович Л.* Битва при Нікополі // *Войтович Л., Овсінський Ю.* Історія війн і військового мистецтва. – Харків, 2017. – Т. 1. – С. 746–749.

²³²*Joannis de Thurocz.* Chronica Hungarorum // *Scriptores Rerum Hungaricarum veteres ac genuini* / [ed. J. G. Schwandtner]. – Vindobonae, 1746. – Т. 1. – P. 221–222; *Chronique du Religieux de Saint-Denis* / [publ. et trad. Par L. Bellaguet]. – Paris, 1840. – Т. 2. – P. 482–522; *Oevres de Froissart* / [publ. par Kervyn de Lettenhove]. – Bruxelles, 1871. – Т. 15. – P. 310–330, 407; *Chronik des Jacob Twinger von Königshofen, 1400 (1415)* // *Die Chroniken der oberrheinischen Städte.* – Leipzig, 1871. – Bd. 2. – S. 854–857; *Török Történetirók. 1 k.* / [ed. I. Thury]. – Budapest, 1893. – 48–50, 120–121 old.; *Laonici Chalcocondylae Historiarum demonstrationes* / [ed. E. Darkó]. – Budapest, 1922. – Т. 1. – P. 64; *Ducas.* Istoría turco-bizantina (1341–1462) / [ed. Critică de V. Greku]. – București, 1958. – P. 78–80.

²³³Польський гуф, виходячи з аналізу складу християнського війська, нараховував 400–500 осіб, до третини з яких були лицарі, решту панцирники-списоносці та кушники-арбалетники з їхніх *списів*. Я. Длугош серед загиблих згадує лицаря Сасіна з сином Роландом (Jana Długosza Roczniki. – S. 276). Відомо, що раніше він був маршалком двору мазовецького князя Януша (1379–1382), а від 1388 р. перебував на уряді вишеградського каштеляна на службі у короля Сигізмунда (*Wolff A.* Studia nad urzędnikami mazowieckimi 1370–1526. – Wrocław, 1962. – S. 268). Тобто обоє лицарів уже тривалий час служили угор-

до яких приєдналися поодинокі польські лицарі-волонтери на зразок віслицького каштеляна Томаша Кальського гербу Рожа²³⁴. Нарешті обидві сторони зустрілися 13 липня 1397 р. у Спіші. Угорський король прибув з князем Володиславом Опольським. З Владиславом Ягайлом та Ядвігою були краківський біскуп Петро Виш, познанський біскуп Миколай з Курова та польські воєводи Спитко з Мельштина, Ян з Тарнова, Ян Лігейза, Петро Кміта та Ян з Тенчина. Угорський король готовий був визнати *королівство Русі* пожиттєвим володінням Владислава Ягайла, взамін пропонуючи не втручатися до молдовських справ і відмовитися від Поділля, права на яке князь Федір Корятович передав Сигізмунду. При цьому угорський король пропонував союз проти турків, обіцяючи допомогу проти татар. Але Польща і Литва ще не відчували турецької загрози, а Золота Орда після Тимурового розгрому Тохтамиша переживала глибоку кризу і її осколки контролював Віговт. Тому спішські контакти теж завершилися нічим²³⁵. Зі смертю короля Ядвіги (17 липня 1399 р.) відпали будь-які польські претензії до угорської спадщини, а загострення стосунків з Тевтонським Орденом змусили польську сторону бути поступливішою. Можливо, тому у Львові продовжували карбувати окремі *руські* гроші до 1408 р.²³⁶, коли не до 1414 р.²³⁷, а намісник носив ранг *генерального руського старости*, репрезентуючи особу Владислава Ягайла як короля Русі, подібно як раніше Дмитро Дедько – особу князя Любарта-Дмитра. У 1410 р., напередодні війни між Польщею та Тевтонським Орденом, Сцібор зі Сціборжиць, на той час трансильванський воєвода, разом із угорським палатином Миколаєм Гараї, виступаючи посередниками на польсько-тевтонських перговорах, прийняли сторону тевтонців²³⁸. Далі угорський король Сигізмунд Люксембург вступив у союз з хрестоносцями й послав велике військо, очолене воєводою Сцібором, у напрямку польської столиці. Сцібор спалив Старий Сонч і передмістя Нового Сончу, але мусив

ському королеві. Майже половина складу забезпечили галицькі лицарі руського походження. Одним з них Я. Длугош присвятив найяскравіший епізод своєї розповіді про битву. Цей лицар з типово *руським* іменем Святослав на прізвисько Щеня пробував потрапити на човен, на якому рятувався король. Але побоюючись, що човен не витримає ваги всіх охочих, охоронці короля не тільки відштовхувалися від них, а й рубали їм руки. Тому лицар в латах кинувся у воду і завдяки своїй силі перебрався на другий берег (!) (Jana Długosza Roczniki... S. 276). Зрозуміло, що у важких обставинах це було б неможливо, як і важко повірити в інформацію хроніста, що Святослав був серадзьким лицарем (!), щоби більше, він нібито належав до гербу Лада (Клейнод цього гербу – половина коронованого лева з мечем у правій лапі – ним користувалося більше сотні українських, білоруських, мазовецьких і литовських родин).

²³⁴Jana Długosza Roczniki. – S. 276.

²³⁵Skrzypek J. Zygmunt Luksemburczyk. – S. 183–190; Nowak Z. H. Kaiser Sigismund und die polnische Monarchie (1387–1437) // Zeitschrift für Historische Forschung. – Berlin, 1988. – Vol. 15. – No 4. – S. 423–436; Nikodem J. Jadwiga. – S. 302–306. Навіть якщо й було укладене яексь перемир'я (Див.: Czamańska J. Moldawia. – S. 89), воно не припинило напруження у стосунках сторін і не зняло протиріч, головним з яких залишалася польська експансія у *королівстві Русі* і Молдові.

²³⁶Крижанівський А. Львівський монетний двір у XIV. – С. 94–125.

²³⁷Там само. – С. 123.

²³⁸Jana Długosza Roczniki. – Warszawa, 1981. – Ks. 10. – S. 91.

відступати до Бардієва під натиском польських військових сил на чолі з люблінським каштеляном Яном зі Щекоціна²³⁹.

Далі ця проблема стала предметом складних дипломатичних переговорів. За польсько-угорськими угодами 1412, 1415 і 1423 рр., остаточно її вирішення відкладалося на майбутнє²⁴⁰. На XVI Вселенському соборі у Констанці (14 листопада 1414 р. – 22 квітня 1418 р.) з'явився претендент на *королівство Русі* – нащадок бічної гілки Романовичів – острозький князь Федір Данилович, якого підтримував великий князь литовський Вітовт Кейстутович²⁴¹. Тільки у 1434 р. Польща зважилась анексувати Галицьку частину *королівства Русі*, утворивши *Руське та Подільське* воєводства²⁴². Угорські королі зберегли тільки титул *rex Galiciae et Lodomeriae*, який використали їхні спадкоємці Габсбурги 1772 р. за Першого поділу Речі Посполитої, приєднавши територію, яку вони назвали Галіцією. У 1434 р. Львів перестав бути столицею королівства Русі, ставши центром Руського воєводства, але надовго залишався найбільшим містом в українських землях і у 1772 р. знову став столицею королівства Галіції і Лодомерії, однієї з частин Австрійської імперії з досить широкою, як на ті часи, автономією, яка невдовзі отримала власний парламент і власне внутрішнє управління, що дало змогу стати цій території українським П'ємонтом у визвольних змаганнях з відродження української державності.

Leontij Voitovich. LVIV IS THE CAPITAL OF KINGDOM OF RUS'.

Research is sanctified to the period, when Lviv was the capital of kingdom of Rus'. In historiography it is accepted to name the state of Romanowichs Galych-Volyn' principality, while latin sources after coronation of Danylo Romanovich name her the kingdom of Rus'. A version is grounded, that Lviv became the capital of kingdom of Rus' brown in 1270, when Lev Danylovych post mortem Wasylo Romanovych and Szvarn Danylovych united all specific principalities under the scorn. Lviv located in the center of kingdom on crossed international communications better in all befitted for the capital, that and it is removed in a number of sources. The role of blacksea ulusbek Nogaj and khan of Gold Horde Tula-Buga is swparately analysed in history of kingdom of Rus' and his capitals of Lviv. Large attention is spared refutation of stereotypes in relation to legend of Kazimir abiut joining of kingdom Rus' brown to Poland at 1340 as legal inheritance alfer the testament of Boleslav-Jurij Trojdenovich. The peripeteias of fight it is to trace for the inheritance of Romanovych's between Lubart-Dymytr Gedyminovych. Polish king Kazimir III and Hungarian king Louis of Anjou at participation of Gold Horde and

²³⁹Ibid. S. 69; *Garbacik J.* Zygmunt Luksemburczyk wobec wielkiej wojny polsko-krzyżackiej 1409–1411 // *Małopolskie Studia Historyczne.* – Kraków, 1960. – R. 3, zes. 1–2. – S. 25–31.

²⁴⁰*Matijów J.* Der polnisch-ungarische Streit um Galizien und Lodomerien // *Jahresbericht des k. k. II. Obergimnasiums im Lemberg für das Jahr 1886.* – Lemberg, 1886. – S. 28–30.

²⁴¹*Войтович Л.* Загадковий “високородовитий шляхетний князь Червоної Русі” // *Дрогобицький краєзнавчий збірник.* – Дрогобич, 2009. – Вип. 13. – С. 24–32; *Его же.* Загадочный высокородный благородный князь Червонной Руси // *Генеалогический вестник.* – Санкт-Петербург, 2009. – Вып. 36. – С. 51–60; *Его же.* Заключительный этап. – С. 10–15; *Його же.* Галич у політичному житті Європи XI–XIV століть. – Львів, 2015. – С. 435–444.

²⁴²Див.: *Dąbkowski P.* Podział administracyjny wojewódstwa Ruskiego i Belzkiego w XV wieku. – Lwów, 1939.

Lithuanian princes. Convolute attention on the features of continuation of this fight, role of Volodyslav of Opole, Scibor from Sciborzec, kings of Maria and Jadviga of Anjou and their husbands of Sigizmund Luxemburg and Vladyslav Jagajlo. Accepted conclusion, that 1434 to the kingdom of Rus' remained the swparate state parts of that periodically keeping the status, vere in union relationships with the Polish and Hungarian kingdoms. In 1270–1434 the capital of this state was remained by Lviv.

Keywords: Lviv, kingdom of Rus', Golych-Volyn' state, Lev Danylovych, Lubart-Dymytr Gedyminovych, Kazimir III, Volodyslav of Opole, Scibor from Sciborzec, Vladyslav Jagajlo, Sigizmund Luxemburg.